

Zpráva o plnění státního rozpočtu České republiky za 1. pololetí 2009

I. Ekonomický vývoj České republiky v 1. pololetí 2009

1. Shrnutí základních tendencí ekonomického vývoje¹

Ekonomický vývoj České republiky je charakterizován vybranými indikátory v následující tabulce:

Tabulka 1

		2007	2008				2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3535	3694	876	940	939	939	871	917
Index deflátoru HDP	<i>mzr. %</i>	3,4	1,7	2,6	1,4	0,9	2,1	4,0	3,5
Míra inflace, průměr za období	<i>mzr. %</i>	2,8	6,3	7,4	6,8	6,6	4,7	2,2	1,5
HDP, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	6,1	2,7	2,7	4,2	3,9	0,0	-4,4	-5,8
Výdaje na konečnou spotřebu domácností	<i>mzr. %</i>	4,8	3,4	3,7	3,3	3,3	3,4	1,8	1,4
vlády	<i>mzr. %</i>	0,7	1,6	-0,3	2,9	3,7	0,4	4,4	2,6
Tvorba hrubého fixního kapitálu	<i>mzr. %</i>	10,8	-1,1	1,3	-1,2	-0,5	-3,5	-7,5	-7,2
Míra nezaměstnanosti VŠPS	<i>%</i>	5,3	4,4	4,7	4,2	4,3	4,4	5,8	6,3
Registrovaní nezaměstnaní, průměr	<i>tis. osob</i>	393	325	355	312	310	322	409	456
Náhrady zaměstnancům (domácí koncept)	<i>mzr. %</i>	9,4	7,7	11,0	8,7	7,0	4,9	0,5	-1,7
Podíl obchodní bilance na HDP ^{x)}	<i>%</i>	3,4	2,8	3,3	3,6	3,7	2,8	2,7	3,1
Podíl běžného účtu na HDP ^{x)}	<i>%</i>	-3,1	-3,1	-3,1	-3,2	-2,6	-3,1	-3,3	-2,6
PRIBOR 3M, průměr	<i>%</i>	3,1	4,0	4,0	4,2	3,9	4,1	2,7	2,3

*Pramen: ČSÚ, ČNB, MPSV, propočty MF
Všechna data sezónně neočištěna.*

^{x)} Na bázi ročních klouzavých úhrnů

Po třech letech vysokého ekonomického růstu se výkon české ekonomiky v roce 2008 zpomalil. Hrubý domácí produkt (HDP) se v reálném vyjádření zvýšil o 2,7 %. Ve srovnání s ostatními ekonomikami EU27 se stále jednalo o vysoké tempo růstu. Důvodem nižší hospodářské dynamiky byl nástup dopadů recese hlavních obchodních partnerů na českou ekonomiku, která byla vyvolána turbulencemi a propadem finančního trhu v USA. Samotné problémy finančního trhu se české ekonomice vyhnuly. V 1. pololetí 2009 HDP meziročně reálně klesl o 5,1 %.

Mezičtvrtletně HDP klesl již ve 4. čtvrtletí 2008, a to o 1,3 %, v 1. čtvrtletí 2009 pak dále poklesl o 4,8 % a dle prvního odhadu ve 2. čtvrtletí 2009 nepatrně vzrostl o 0,1 %. Česká ekonomika se i s ohledem na vývoj ostatních makroekonomických ukazatelů nacházela v recesi.

Ekonomická úroveň ČR měřená jako HDP na obyvatele (při přepočtu na standard kupní síly³) podle odhadu EUROSTATu za rok 2008 dosáhla zhruba 83 % průměru EU27, když v roce 2004 byla cca 75 %. Mezi novými členskými zeměmi dosahují vyšší úrovně pouze Kypr a Slovinsko (cca 92 %). Dynamika reálné konvergence se zejména vlivem vysokého diferenciálu temp růstu reálného HDP proti EU27 v posledních 4 letech držela na vysokých hodnotách.

Česká ekonomika se podle posledních odhadů nacházela na vrcholu hospodářského cyklu na konci roku 2007. Tempo růstu HDP bylo v roce 2008 nižší než tempo růstu potenciálního produktu a kladná produkční mezera se proto uzavírala. Odhad produkční mezery za 1. pololetí 2009 dosahuje záporné hodnoty blížící se 5 % potenciálního produktu.

Meziroční růst potenciálního produktu v 1. pololetí 2009 odhadujeme mírně pod 3 %. Z vývoje tempa růstu potenciálního produktu je patrné, že nelze očekávat jeho další razantní zvýšení. Růst potenciálního produktu byl v předchozích letech tažen rychlým růstem trendu souhrnné produktivity výrobních faktorů, její příspěvek k růstu potenciálního produktu v 1. pololetí 2009 se snížil na 1,8 p.b. Dlouhodobě stabilní je příspěvek kapitálové vybavenosti ekonomiky.

K poklesu reálného HDP o 5,8 % ve 2. čtvrtletí 2009 nejvíce přispěla souhrnná produktivita výrobních faktorů, a to 4,6 p.b. Kapitál naopak působil proti poklesu HDP, a to kladným příspěvkem přibližně 0,8 p.b., zaměstnanost pak přispěla k poklesu HDP 2,0 p.b. Ukazatel počtu odpracovaných hodin vztahených na jednotku zaměstnanosti dosáhl záporného příspěvku 1,2 p.b.

Z pohledu výdajové strany HDP byl meziroční pokles HDP v 1. pololetí 2009 o 5,1 % zapříčiněn vývojem tvorby hrubého kapitálu a zahraničního obchodu. Pozitivně na vývoj HDP naopak působil vývoj výdajů na konečnou spotřebu, přičemž

¹ Zpracováno na základě statistických dat známých do 10. září 2009.

² Jedná se o přepočet na základě parity kupní síly (PPP),

spotřeba domácností přispěla k růstu HDP 0,8 p.b. a spotřeba vlády 0,7 p.b. Příspěvek tvorby hrubého kapitálu byl záporný ve výši 5,0 p.b. Ačkoliv investiční aktivita byla v důsledku negativního vývoje ekonomik hlavních obchodních partnerů a jisté míry opatrnosti na finančním trhu utlumena a meziročně tvorba hrubého fixního kapitálu poklesla o 7,4 %, hlavním faktorem záporného příspěvku tvorby hrubého kapitálu byl meziroční pokles zásob. Příspěvek salda zahraničního obchodu byl záporný, přičemž vývozy meziročně klesly o 18,4 % a dovozy o 18,1 %.

Hrubá přidaná hodnota (HPH) v 1. pololetí reálně klesla o 5,5 %. S ohledem na povahu recese české ekonomiky byl tento propad HPH způsoben zejména odvětvím zpracovatelského průmyslu, jehož příspěvek k poklesu HPH dosáhl 3,4 p.b. K poklesu však přispělo i odvětví peněžnictví, komerční služby a odvětví obchod, pohostinství, doprava.

Nominální HDP, který je rozhodující veličinou pro vývoj daňových základů a výpočet poměrových ukazatelů, v 1. pololetí 2009 meziročně poklesl o 1,6 %. Úhrnná cenová hladina měřená implicitním cenovým deflátozem HDP vzrostla v 1. pololetí 2009 o 3,7 %. K meziročnímu růstu implicitního cenového deflátoru významně přispěl vývoj deflátoru tvorby hrubého kapitálu a rovněž meziroční zlepšení směnných relací o 2,2 %.

Zlepšení (zhoršení) směnných relací postihuje alternativní ukazatel k reálnému HDP, tzv. reálný hrubý domácí důchod³ (RHDD). Ten ve 2. čtvrtletí 2009 meziročně klesl o 4,2 %, tedy méně než činil pokles reálného HDP.

Trh práce byl významně ovlivněn dopady globální krize ve všech svých složkách. Růst nezaměstnanosti byl bezprecedentní. Pokles zaměstnanosti a pád volných pracovních míst vypovídaly o úbytku pracovních příležitostí. Přitom logickou snahou fungujících podniků bylo propouštět jen v nezbytných případech a udržet v aktivitě maximum svých kmenových pracovníků, často však za cenu dočasného krácení pracovních úvazků, a tedy i mezd.

³ RHDD oproti reálnému HDP zachycuje důchod (zisk nebo ztrátu) domácí ekonomiky ze změny směnných relací.

Celková zaměstnanost podle VŠPS se v průměru za 1. pololetí meziročně snížila o 0,7 %, v tom počet zaměstnanců klesl o 1,4 % a počet podnikatelů vzrostl o 2,5 %. Míra zaměstnanosti obyvatel v produktivním věku se citelně o 0,9 % snížila na 65,5 %. Míra ekonomické aktivity nepatrně vzrostla díky výraznému růstu počtu nezaměstnaných.

Růstem nezaměstnanosti a úbytkem pracovních míst byly postiženy v zásadě všechny regiony. Řešení lokálních dopadů rušení specializovaných výrobních kapacit bude patrně nadstandardně náročné. Podle VŠPS počet nezaměstnaných meziročně vzrostl v průměru na 318 tisíc, registrovaných uchazečů o zaměstnání bylo v průměru 433 tisíc, v tom 190 tisíc pobírajících příspěvek v nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti v mezinárodně srovnatelném pojetí VŠPS se v průměru za pololetí meziročně zvýšila o 1,6 p.b. na 6,0 %, podle registrace na úřadech práce vzrostla o 1,9 p.b. na 7,4 %.

Průměrná hrubá nominální mzda⁴ se v 1. pololetí 2009 meziročně zvýšila o 2,7 %, reálný nárůst (při použití CPI) činil 0,9 %. Tento nízký růst byl důsledkem jak celkového vývoje v podnikatelské sféře, tak statistického vlivu (nadstandardně vysoká srovnávací základna).

Meziroční tempo růstu spotřebitelských cen v 1. pololetí 2009 výrazně zpomalilo. Odráží tak nejen vývoj meziročně nižších cen potravin, zemědělských komodit a ropy na světových či domácích trzích, ale také odeznívající vliv administrativních opatření a v neposlední řadě i aktuální hospodářskou situaci, v níž se domácí ekonomika nachází. Červnový meziroční index spotřebitelských cen 1,2 % byl nejnižší od prosince 2003 při klouzavé míře inflace 3,7 %. Ta v červenci dále zpomalila a dostala se na hodnotu 3,1 %. Charakter inflace zůstává i nadále nákladový.

Meziroční index cen průmyslových výrobců dosáhl v červnu nejnižší naměřené hodnoty od ledna 1994 a pokles cen se dále prohlubuje. Ceny stavebních prací a tržních služeb meziročně neklesají, jejich tempo růstu se však každým měsícem postupně zpomaluje. Ceny zemědělských výrobců meziročně dále klesají,

⁴ Osoby v zaměstnaneckém poměru zpravodajských jednotek ČSÚ, včetně dopočtu za malé organizace.

přestože dna již patrně bylo dosaženo. Pokles je tažen především vývojem cen rostlinné výroby, ceny živočišné výroby klesají také, ovšem pomalejším tempem.

První polovina roku 2009 byla charakteristická dalším snižováním referenčních úrokových sazeb s cílem oživit ekonomickou aktivitu. Česká národní banka snížila limitní úrokovou sazbu pro dvoutýdenní repo operace celkem o 0,75 p.b. na 1,50 % v červnu a v podstatě tak následovala Evropskou centrální banku, jež přistoupila ke snížení úrokové sazby pro hlavní refinanční operace o 1,50 p.b. na 1,00 %. Americký Fed ponechal hlavní úrokovou sazbu pro refinanční operace v cílovém pásmu 0 % až 0,25 %. Změnu základních úrokových sazeb ČNB zachytila krátkodobá výnosová křivka mezibankovních sazeb PRIBOR, která se v červnu proti prosinci posunula v průměru o 1,5 p.b. směrem dolů.

Domácí bankovní trh vykazuje dostatečnou stabilitu a je odolný vůči tržním, úvěrovým a dalším rizikům⁵. Banky dosahují dostatečně vysoké kapitálové přiměřenosti (12,9 % k 31. 3. 2009) a disponují s kladnými zisky po zdanění, i když nižšími než v předchozím roce (meziroční pokles o 6,6 % na 11,9 mld. Kč). Nejistota na finančním trhu však nadále přetrvává, což se také projevuje zvýšenými spready mezi bankovními a referenčními sazbami. Problém pro bankovní trh může nastat v situaci, kdy domácnosti a především podniky nebudou schopny ve vysoké míře dostát svým závazkům (úvěrový šok má podle zátěžových testů bank nejvýznamnější dopad na kapitálovou přiměřenost). Mírné zhoršení lze pozorovat na straně nárůstu klasifikovaných úvěrů, jejichž poměr se během 1. pololetí 2009 zvýšil o 1,6 p.b. na 8,8 %, meziročně pak o 2,8 p.b.

Meziroční růst agregátu M2 za 1. pololetí 2009 mírně v průměru zpomalil na 8,1 %, což souviselo především s poklesem hospodářské aktivity a nižším růstem úvěrů. K růstu agregátu M2 přispěl agregát M1 tempem 8,9 %, kvazi peníze pak 7,0 %.

Průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinančnímu sektoru reagovaly na snižování tržních úrokových sazeb jen omezeně a v první polovině roku 2009 klesaly jen velmi pozvolna. Důvodem byla především nejistota na finančním trhu, která bránila poklesu

⁵ Dle výsledků zátěžových testů provedených ČNB. Analýza a závěry odolnosti finančního sektoru jsou uvedeny ve Zprávě o finanční stabilitě 2008/2009.

rizikových přírážek. Průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinančním podnikům klesly během ledna až června o 0,9 p.b. na 4,5 %, z úvěrů domácnostem stagnovaly na 7,0 %. Průměrné úrokové sazby z vkladů nefinančních podniků se během uvedeného období snížily o 0,2 p.b. na 1,0 %, v případě domácností byl pokles mírně nižší, a to o 0,2 p.b. na 1,4 %.

Český akciový trh se v první polovině roku 2009 začal pozvolna ožивovat. Index PX sledovaný na pražské burze se během ledna až června zvýšil o 5 %, meziročně však stále ztrácel. Celkový objem zobchodovaných cenných papírů na domácím kapitálovém trhu za 1. pololetí 2009 dosáhl 1013 mld. Kč, což bylo ve srovnání s 1. pololetím předchozího roku stále o 30 % méně.

Vnější nerovnováha, vyjádřená poměrem deficitu běžného účtu (BÚ) k HDP se od roku 2007 pohybuje okolo -3,0 %. Vzhledem k ekonomické recesi trochu paradoxní snižování deficitu BÚ (z -3,2 % v 2. čtvrtletí 2008 na -2,6 % v 2. čtvrtletí 2009 v ročním vyjádření) souviselo výhradně se snížením schodku bilance výnosů. Nižší ekonomická aktivita a ziskovost firem měly za následek pokles odlivu dividend z přímých zahraničních investic do zahraničí a také nižší odliv náhrad za práci zahraničních zaměstnanců v ČR. Schodek bilance výnosů tak z historického minima - 8,6 % v 2. čtvrtletí 2008 klesl v 2. čtvrtletí 2009 na -7,2 %. Nepříznivá ekonomická situace ve světě silně ovlivnila i vývoj obchodní bilance. Dosavadní růst obrátu přešel od října 2008 do strmého propadu a objem vývozu i dovozu se snížil v ročním úhrnu meziročně o 13,3 %. Tento vývoj se odrazil v poklesu přebytku obchodní bilance, jeho podíl na HDP v 2. čtvrtletí 2009 dosáhl v ročním vyjádření 3,1 % (o 0,5 p.b. meziročně méně). Ekonomický útlum ve světě se projevil i v nižších příjmech za dopravní služby a turistiku, podíl přebytku bilance služeb na HDP se zhoršil o 0,1 p.b. na 1,9 %.

Směnný kurz koruny od počátku roku 2009 pokračoval v trendu z předchozího roku a nominálně oslaboval vůči oběma světovým měnám. Vrcholu oslabování bylo dosaženo v únoru 2009, poté směnný kurz opětovně posiloval. V průměru byl nominální kurz v 1. pololetí 2009 proti EUR slabší o 7,2 %, proti USD o 18,2 %, což je dáno především extrémním posílením směnného kurzu koruny v 1. pololetí 2008, zejména vůči USD. Apreciační tendence nominálního posilování domácí měny

pokračuje i nadále. V srpnu byla koruna meziročně slabší vůči EUR o 5,3 %, proti USD o 9,7 %.

Devizové rezervy centrální banky k 31. červnu 2009 dosáhly 704,3 mld. Kč, tj. 27,2 mld. EUR. Tento stav byl o 0,6 mld. EUR vyšší než ke konci roku 2008.

Vnější prostředí

Světová ekonomika byla v první polovině roku 2009 v recesi, ve 2. čtvrtletí však pokles v mnoha velkých ekonomikách zpomalil (USA), nebo byl vystřídán mírným růstem (Japonsko, SRN, Francie). Inflace poklesla v mnoha vyspělých zemích k nule, resp. přešla v deflaci. Ceny ropy od jara opět vzrostly a pohybují se blízko 70 USD/barel.

Ekonomika USA zpomalila v roce 2008 na 1,1 %, od 3. čtvrtletí 2008 mezičtvrtletně klesala (o 0,1 %; 1,6 %; 1,4 % a 0,3 %). Míra nezaměstnanosti vzrostla v červnu 2009 na 9,5 %, tj. nejvíce za posledních 26 let. Inflace klesla z 0 % v lednu na -1,4 % v červnu.

Fed i vláda se snažily horečnými akcemi zabránit prohloubení krize finančního systému. Vláda připravila výdajový stimul kolem 800 mld USD, Fed držel hlavní úrokovou míru pro refinanční operace v pásmu 0 % až 0,25 % a pumpoval peníze do ekonomiky i vykupováním tzv. toxických aktiv od bank, přebíráním záruk za několik velkých bank a pojišťoven ap. Recesi napomohl ostrý pokles spotřeby domácností ve druhé polovině roku 2008; spotřeba se však od 1. čtvrtletí 2009 vrátila k růstu vlivem vládních stimulů, včetně daňových škrťů. Zlepšily se i ukazatele spotřebitelské důvěry, počaly opět růst akciové trhy, vysoká nezaměstnanost však možné oživení limituje. Slabý dolar účinně přispívá ke snížení deficitu BÚ.

Eurozóna (EA12) zpomalila v roce 2008 na 0,8 % a je od 2. čtvrtletí 2008 v recesi. Mezičtvrtletní změna HDP byla -1,8 % ve 4. čtvrtletí, -2,5 % v 1. čtvrtletí 2009; ve 2. čtvrtletí tempo propadu zpomalilo podle prvního odhadu na -0,1 % . K nejvíce postiženým patřily ekonomiky silně závislé na exportu především průmyslových výrobků. Propady průmyslové výroby dosahují dvouciferných hodnot, na vrcholu poklesu v dubnu to bylo pro eurozónu o 21,2 % meziročně, v Německu dokonce o 23,9 %. V silné recesi bylo Německo (mezičtvrtletní poklesy -2,4 % a -3,5 %), ve 2. čtvrtletí 2009 však poněkud překvapivě přešlo ke slabému růstu +0,3 %. Stejně hodnoty dosáhla Francie, takže se zdá, že pokles už prošel nejhlubším bodem. Zajímavé je také, že v Německu po letech klesání či stagnace začala spotřeba domácností stoupat (mj. kvůli zvýšení důchodů a nízké inflaci).

V červnu vzrostla míra nezaměstnanosti v EA12 na 9,4 % a inflace poprvé klesla pod nulu (-0,1 %). ECB snížila úrokovou sazbu na rekordně nízkou úroveň 1 %.

Středoevropské ekonomiky dlouho rostly rychleji než západní Evropa, vysoký podíl průmyslové výroby a závislost na exportu do EU však vedly i zde k poklesu ekonomického výkonu a ve 2. čtvrtletí 2009 je po dlouhé době dokonce růstová charakteristika EA12 vyšší než EU27 (-0,1 % proti -0,3 %).

Slovenská ekonomika v roce 2008 vzrostla o 6,4 %. Vysoký podíl exportu, zejména automobilů i pokles zahraničních investic vedl v 1. čtvrtletí 2009 v této malé ekonomice k prudkému poklesu HDP o -11,0 % mezičtvrtletně, ve 2. čtvrtletí však již Slovensko dosáhlo 2,0 % růstu. Problémy zapříčinil prudký pokles průmyslové výroby od konce roku 2008, což také vedlo k nárůstu míry nezaměstnanosti přes 12 % (nejvyšší za 4 roky).

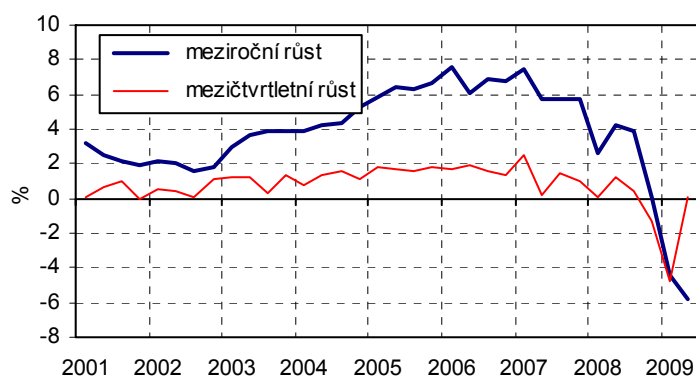
Polská ekonomika vzrostla v roce 2008 o 4,8 % a dosud nezaznamenala pokles (v posledních dvou čtvrtletích zpomalila na 0,0 % a 0,4 % v 1. čtvrtletí 2009). Růst je tažen spotřebou domácností, velikost domácího trhu, resp. menší podíl exportu situaci stabilizuje.

Cena ropy Brent se během jara zvedla o více než 20 USD, až k současné úrovni nad 65 USD za barel (průměr za 1. čtvrtletí 45,0 USD, za 2. čtvrtletí 59,1 USD). V tomto vývoji se odráží očekávání ekonomického zotavení. Globální recese sice drží poptávku nízko, ale ceny ropy se vyvíjejí značně odtrženě od fundamentů; komodity se opět stávají předmětem investování, také kvůli klesajícímu dolaru.

2. Ekonomický výkon⁶

Ve 4. čtvrtletí 2008 česká ekonomika vykázala mezičtvrtletní pokles své výkonnosti, když HDP mezičtvrtletně reálně klesl o 1,3 %. V meziročním vyjádření byl objem HDP ve stálých cenách stejný jako ve 4. čtvrtletí 2007. Na tento vývoj česká ekonomika v 1. čtvrtletí 2009 navázala dalším mezičtvrtletním poklesem o 4,8 %, čímž bylo naplněno technické vymezení recese. V meziročním vyjádření byl HDP v 1. čtvrtletí 2009 meziročně nižší o 4,4 %. Výkonnost ekonomiky ve 2. čtvrtletí 2009 ve srovnání s 1. čtvrtletí 2009 dle prvního odhadu ČSÚ ze dne 8.9. 2009 velmi mírně vzrostla, a to o 0,1 %. Meziročně se však HDP ve 2. čtvrtletí dále snížil o 5,8 %. Za 1. pololetí 2009 HDP meziročně reálně klesl o 5,1 %.

Graf 1 : Hrubý domácí produkt
(stálé ceny)

Pramen: ČSÚ

Při hodnocení vývoje ekonomiky vzhledem k daným hodnotám růstu reálného HDP je však třeba vzít v úvahu, že se na vývoji české ekonomiky pozitivně projevila opatření zahraničních ekonomik, a to zejména v podobě podpory v oblasti zpracovatelského průmyslu (konkrétně se jedná zejména o zavedení šrotovného v Německu). Tato opatření, jak bude zřejmé z další analýzy, se pozitivně odrazila na vývoji vývozu a výkonu zpracovatelského průmyslu ve 2. čtvrtletí 2009. Na jejich pozitivní dopad na vývoj reálného HDP české ekonomiky je však nutné nahlížet jako na dočasný jev, už jen z důvodu časového omezení platnosti uvedeného opatření. Z tohoto důvodu není proto prozatím možné hodnotit přechod mezičtvrtletní výkonnosti české ekonomiky ze záporných čísel v 4. čtvrtletí 2008 a 1. čtvrtletí 2009 do kladné hodnoty ve 2. čtvrtletí 2009 jako jasný signál změny trendu.

⁶ Na bázi sezónně neočištěných dat (pokud není uvedeno jinak)

Se snižováním kladné dynamiky HDP se kladná produkční mezera v roce 2008 postupně uzavírala, přičemž s nástupem recese přešla v 1. čtvrtletí 2009 do záporné hodnoty ve výši 4,4 % potenciálního produktu. Tempo růstu reálného HDP bylo v 1. pololetí 2009 záporné a dle odhadu tempo růstu potenciálního produktu dosáhlo 2,9 %. Odhad produkční mezery za celé 1. pololetí 2009 je záporný a dosahuje 4,8 % potenciálního produktu. Zvyšování potenciálního produktu ekonomiky se opírá zejména o růst souhrnné produktivity výrobních faktorů a růst kapitálové vybavenosti.

Struktura ekonomického růstu z pohledu výdajové strany ekonomiky odráží příčiny recese české ekonomiky. Česká ekonomika se ocitla v recesi z důvodu výpadku zahraniční poptávky, což vedlo k tomu, že příspěvek zahraničního obchodu ke změně HDP byl v 1. pololetí záporný. Vývoz ve srovnatelných cenách meziročně klesl o 18,4 % a dovoz o 18,1 %. S ohledem na silný útlum příslušných odvětví a rovněž z důvodu nižšího objemu vlastních i cizích zdrojů pro investice zareagovala investiční aktivita firem prudkým poklesem. Ten byl ještě dále umocněn horší dostupností hypotečních úvěrů a pesimistickým výhledem domácností, což se projevilo pokračováním snižování investic do obydlí, které začalo již v roce 2008. Dopad poklesu tvorby hrubého fixního kapitálu v 1. pololetí o 7,4 % byl umocněn razantním meziročním snížením zásob, takže tvorba hrubého kapitálu meziročně klesla o 20 %. Výdaje na konečnou spotřebu působily jako prorůstový faktor, přičemž spotřeba domácností v 1. pololetí meziročně vzrostla o 1,6 % a spotřeba vlády o 3,5 %.

Hrubá přidaná hodnota v 1. pololetí 2009 reálně klesla o 5,5 %. I z pohledu zdrojové strany HDP je příčina recese české ekonomiky dobře patrná. Výpadek zahraniční poptávky se citelně dotkl odvětví zpracovatelského průmyslu, jehož přidaná hodnota v 1. pololetí 2009 klesla o 12,9 %. Na recesi ekonomiky však zareagovala i cyklicky citlivá odvětví obchodu a peněžnictví. Přidaná hodnota odvětví obchodu v 1. pololetí meziročně klesla o 6,3 % a v případě odvětví peněžnictví o 4,0 %. Zejména s ohledem na růst nákladů zdravotních pojišťoven na zdravotní péči, kdy přidaná hodnota ve zdravotnictví za 1. pololetí vzrostla o 12,1 %, se meziročně zvýšila hrubá přidaná hodnota ostatních služeb o 3,0 %. Odvětví stavebnictví vykázalo mírný růst přidané hodnoty o 0,8 %.

Hrubý domácí produkt v běžných cenách v 1. pololetí 2009 klesl o 1,6 %. Úhrnná cenová hladina měřená implicitním cenovým deflátozem HDP vzrostla o 3,7 %. Směnné relace se v 1. pololetí 2009 meziročně zlepšily o 2,2 %, přičemž tento vývoj byl dán růstem cen vývozu o 2,8 % a růstem cen dovozu o 0,6 %.

Vývoj HDP zejména v podmínkách malé otevřené ekonomiky nezachycuje některé podstatné faktory ovlivňující její ekonomický vývoj. Vzhledem k její vysoké otevřenosti jsou takovým faktorem směnné relace. Směnné relace jsou zohledněny ukazatelem RHDD (reálný hrubý domácí důchod), který vyjadřuje objem důchodů plynoucích do ekonomiky z realizace produkce. Z důvodu meziročního zlepšení směnných relací byl pokles RHDD ve 2. čtvrtletí 2009 nižší než pokles HDP. Konkrétně RHDD meziročně klesl o 4,2 %.

2.1 Poptávka

Domácí konečné užití

Domácí poptávka v 1. pololetí reálně klesla o 4,6 %. V rámci domácí poptávky meziročně vzrostly výdaje na konečnou spotřebu, a to reálně o 2,2 %, tvorba hrubého kapitálu naopak klesla o 20 %.

Tabulka 2 : Výdaje na hrubý domácí produkt

		2007	2008				2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3535	3694	876	940	939	939	871	917
HDP, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	9,7	4,5	5,3	5,7	4,9	2,1	-0,6	-2,4
HDP, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	6,1	2,7	2,7	4,2	3,9	0,0	-4,4	-5,8
Konečná spotřeba	<i>mzr. %</i>	3,7	2,9	2,5	3,2	3,4	2,5	2,6	1,8
domácností	<i>mzr. %</i>	4,8	3,4	3,7	3,3	3,3	3,4	1,8	1,4
vlády	<i>mzr. %</i>	0,7	1,6	-0,3	2,9	3,7	0,4	4,4	2,6
neziskových institucí	<i>mzr. %</i>	12,8	5,1	6,3	5,9	4,0	4,3	1,7	5,2
Tvorba hrubého kapitálu	<i>mzr. %</i>	9,4	-2,9	-3,4	-4,9	-5,0	2,4	-16,5	-23,1
fixního	<i>mzr. %</i>	10,8	-1,1	1,3	-1,2	-0,5	-3,5	-7,5	-7,2
Vývoz	<i>mzr. %</i>	15,0	6,6	14,3	14,9	8,3	-9,2	-19,3	-17,6
Dovoz	<i>mzr. %</i>	14,3	5,0	12,8	11,0	4,6	-6,7	-18,4	-17,8

Pramen: ČSÚ

Reálný růst konečných výdajů byl způsoben růstem jak výdajů domácností, tak výdajů vlády. Výdaje domácností za 1. pololetí 2009 reálně vzrostly o 1,6 %. Jejich příspěvek ke změně HDP za 1. pololetí 2009 dosáhl 0,8 p.b. Růst vládních výdajů v reálném vyjádření v 1. pololetí 2009 dosáhl 3,5 %, což představovalo kladný příspěvek ke změně HDP ve výši 0,7 p.b. Relativně vysoké tempo růstu spotřeby vlády bylo ovlivněno již zmíněnými vyššími náklady zdravotních pojišťoven.

V rámci konečných výdajů domácností na spotřebu ve 2. čtvrtletí 2009 nejrychleji rostly výdaje na předměty dlouhodobé spotřeby, a to o 8,6 %. Výdaje na předměty krátkodobé spotřeby vzrostly o 2,2 % a výdaje na služby meziročně klesly o 2,3 %. Negativní dynamika výdajů domácností na služby zřejmě souvisí s cyklickou pozicí ekonomiky a nachází svůj odraz ve vývoji přidané hodnoty v sektorech obchodu a peněžnictví.

Tvorba hrubého kapitálu v 1. pololetí reálně klesla o 20 %. Vývoj tvorby hrubého kapitálu byl silně ovlivněn meziročním poklesem zásob. V témže období došlo k reálnému poklesu tvorby hrubého fixního kapitálu o 7,4 %. Příspěvek tvorby hrubého fixního kapitálu k poklesu HDP v 1. pololetí 2009 činil 1,7 p.b. V rámci tvorby hrubého fixního kapitálu ve 2. čtvrtletí 2009 meziročně klesly investice do ostatních strojů a zařízení o 14,2 %, investice do dopravních prostředků o 18,3 % a investice do ostatních budov a staveb o 1,2 %. Všechny tyto typy investic mají přímou vazbu na zpracovatelský průmysl, tedy odvětví, které bylo přímo zasaženo výpadkem zahraniční poptávky. Investice do obydlí meziročně klesaly již v roce 2008 a ve 2. čtvrtletí 2009 meziročně klesly o 7,0 %. Tento vývoj souvisí zejména s chováním bank v oblasti poskytování hypotečních úvěrů v současném období ekonomické nejistoty a rovněž s pesimističtější výhledem potenciálních zájemců o hypoteční úvěry.

Čistý vývoz

Vývoz v 1. pololetí meziročně klesl o 18,4 % a dovoz o 18,1 %. Vývoj zahraničního obchodu přispěl k meziročnímu poklesu HDP cca 1,3 p.b.

V běžných cenách dosáhlo v 1. pololetí saldo bilance obchodu se zbožím a službami přebytku 120,6 mld. Kč. To je ve srovnání s 1. pololetím roku 2008 o 1,5 mld. Kč více. Tento potenciální kladný, byť velmi nízký, příspěvek k meziroční změně HDP v reálných cenách byl však eliminován meziročním zlepšením směnných relací. Vyšší saldo v nominálním vyjádření v 1. pololetí 2009 bylo dáno jeho vývojem ve 2. čtvrtletí 2009, kdy dosáhlo hodnoty 63,3 mld. Kč, což bylo ve srovnání s 2. čtvrtletím 2008 více o 5,8 mld. Kč. Zřejmě se tak jedná o (dočasný) pozitivní dopad opatření zahraničních vlád na podporu automobilového průmyslu.

2.2 Nabídka

Hrubá přidaná hodnota

Na nabídkové straně ekonomiky došlo v 1. pololetí 2009 k meziročnímu reálnému snížení hrubé přidané hodnoty (HPH). Růst HPH z roku 2008 vystřídal v 1. i ve 2. čtvrtletí 2009 poměrně výrazný pokles, ve kterém se projevil vliv slabé zahraniční a domácí poptávky (zejména investiční a zásob).

Celková HPH se za 1. pololetí 2009 reálně snížila o 5,5 %, tj. o 0,4 p.b. více než HDP (zvýšení podílu čistých daní na HDP). Ve stejném období předchozího roku rostla HPH o 3,9 %.

Tabulka 3 : Tvorba hrubé přidané hodnoty

		2007	2008				2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
HPH, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3178,0	3325,9	792,6	844,6	838,8	849,8	786,9	823,5
HPH, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	9,3	4,7	6,1	4,9	4,7	3,2	-0,7	-2,5
HPH, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	5,9	3,2	3,9	3,9	4,0	1,1	-4,7	-6,2
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	-11,8	7,0	2,6	-12,8	6,4	65,5	20,1	27,0
Průmysl	<i>mzr. %</i>	7,3	6,1	7,0	10,2	6,1	1,1	-10,0	-14,9
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	9,2	5,5	7,3	9,3	4,7	0,5	-12,4	-13,3
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	4,7	-3,6	-7,1	-5,2	1,9	-5,1	0,5	1,0
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	7,2	3,7	4,6	3,3	4,8	2,2	-5,6	-6,9
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	11,1	1,6	3,5	4,0	1,0	-1,8	-4,5	-3,5
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	-0,5	0,8	1,1	-1,2	0,9	2,6	3,2	2,7

Pramen: ČSÚ, propočet MF

Snížení poptávky se projevilo téměř ve všech odvětvích, ať už přímo či nepřímo (subdodavatelé, utlumení investiční aktivity apod.). Nejvýrazněji byl postižen průmysl, jehož příspěvek k poklesu dosáhl v 1. pololetí 4,1 p.b. při meziročním propadu o 12,5 %. Zpracovatelský průmysl, jako hlavní část průmyslu, přispěl k poklesu 3,4 p.b. Další významné příspěvky byly z odvětví obchod, pohostinství, doprava a odvětví peněžnictví a komerční služby.

Na druhé straně překročila HPH úroveň ze stejného období předchozího roku v odvětví zemědělství, kde pokračoval neobvykle vysoký růst HPH, dále v odvětví ostatní služby, kde došlo k růstu HPH ve zdravotnictví (vyšší objem zdravotní péče) a také mírně v odvětví stavebnictví.

Vývoj HPH v nominálním vyjádření zvýraznil podíl služeb v ekonomice. Vlivem meziročního snížení cen se snížil podíl zemědělství na celku. Podíl stavebnictví naopak vzrostl (při růstu deflátoru HPH o 6,9 % a při zpomalujícím se růstu cen stavebních prací). Snížení podílu průmyslu z 33,1 % v 1. pololetí 2008 na

31,9 % v 1. pololetí 2009. bylo kombinací poklesu zahraniční poptávky a poklesu cen ve zpracovatelském průmyslu (růst deflátoru o 8,2 %). Celkový podíl služeb vzrostl z 58,8 % na 59,9 %. Na zvýšení se však nepodílelo odvětví obchod, pohostinství, doprava, kde podíl klesl z 24,6 % na 23,7% (růst deflátoru o 1,2 %).

Zvyšováním podílu služeb se ekonomika strukturálně pozvolna přibližuje k úrovním obvyklým ve vyspělých zemích EU, kde podíl služeb přesahuje 70 %.

Produktivita, náhrady zaměstnancům (podle údajů národních účtů)

Propad HPH v 1. pololetí 2009 byl dán převážně poklesem produktivity práce na makroekonomické úrovni (ukazatel HPH na jednoho zaměstnaného). Vliv meziročního snížení zaměstnanosti (o 0,5 %) byl menší.

Produktivita práce klesla v 1. pololetí 2009 o 5,0 %. Nejvyšší růst byl dosažen v zemědělství. Dobré výsledky mělo i odvětví ostatní služby. Ve zbývajících odvětvích došlo k propadu produktivity práce.

Tabulka 4 : Produktivita a mzdy (podle národních účtů)

		2007	2008				2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
Produktivita práce ¹⁾	<i>mzr. %</i>	3,2	2,0	2,8	2,4	2,7	0,2	-5,0	-4,8
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	-10,8	8,2	5,9	-10,4	2,3	70,1	19,9	27,5
Průmysl	<i>mzr. %</i>	5,8	4,7	5,3	8,2	5,2	0,2	-8,4	-11,1
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	7,3	4,2	5,4	7,4	3,9	-0,2	-10,6	-9,3
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	0,3	-2,9	-5,4	-3,9	2,3	-5,9	-2,3	-0,5
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	4,5	3,1	3,7	1,8	4,5	2,5	-6,6	-6,4
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	3,6	-0,4	0,7	1,3	-0,1	-3,2	-5,5	-3,1
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	-2,4	-1,5	-0,2	-3,3	-2,7	0,1	2,2	3,0
Nominální průměrná náhrada ²⁾	<i>mzr. %</i>	6,3	6,6	9,7	7,0	5,7	4,3	0,8	0,3
Jednotkové náklady práce ³⁾	<i>mzr. %</i>	3,1	4,5	6,7	4,5	2,9	4,1	6,2	5,4
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	18,1	-3,6	-1,0	16,2	2,7	-39,1	-19,8	-23,7
Průmysl	<i>mzr. %</i>	1,0	0,8	5,9	-1,2	-0,6	-0,1	5,4	7,2
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	-0,2	0,6	5,0	-0,7	0,0	-1,0	8,0	4,2
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	4,9	13,9	22,0	14,9	8,1	13,3	2,9	2,5
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	1,5	4,8	5,4	6,7	3,5	3,7	11,2	10,7
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	2,3	12,1	13,9	10,2	11,1	13,2	8,8	2,8
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	8,6	4,1	3,6	5,4	3,1	4,1	0,3	0,6

¹⁾ Hrubá přidaná hodnota ve stálých cenách na jednoho zaměstnaného (fyzické osoby).

²⁾ Objem náhrad zaměstnancům v běžných cenách na jednoho zaměstnance (fyzické osoby).

³⁾ Podíl nominální průměrné náhrady a produktivity práce.

Pramen: ČSÚ, propočet MF

Růst průměrné nominální náhrady na 1 zaměstnance za ekonomiku celkem dosáhl v 1. polovině 2009 meziročně 0,6 % a neměl dostatečnou oporu v produktivitě práce. Pokračování předstihu růstu nominální náhrady před růstem reálné produktivity se odrazilo v meziročním zvýšení jednotkových nákladů práce o 5,7 %. Tento vývoj

signalizuje zesílení mzdově nákladových inflačních tlaků, které se zatím v cenovém vývoji neprosazují vlivem poklesu cen komodit a energií a vysoké konkurenci při zpomalující finální poptávce.

V porovnání s implicitním deflátorem HPH, jehož růst dosáhl 4,0 %, znamená nárůst jednotkových nákladů práce z hlediska ekonomiky riziko nákladové inflace. Z pohledu odvětvové struktury však již tento celkový názor neplatí. Mzdově-nákladové tlaky se neprojeví jen v zemědělství. Ve stavebnictví a v ostatních službách byly mírné, v ostatních odvětvích byly významnější.

2.3 Důchody

Důchodová strana hrubého domácího produktu informuje o skladbě důchodů, které jsou generovány v procesu tvorby hrubé přidané hodnoty.

Tabulka 2 : Důchodová struktura hrubého domácího produktu

		2007	2008				2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3535	3694	876	940	939	939	871	917
Čisté daně	<i>podíl %</i>	9,2	9,0	8,6	9,4	10,5	7,7	8,1	9,6
Hrubý provozní přebytek a smíšený důchod	<i>podíl %</i>	47,9	46,7	46,4	47,5	46,8	46,2	46,4	47,0
Náhrady zaměstnancům	<i>podíl %</i>	42,9	44,2	45,0	43,1	42,8	46,1	45,5	43,4
zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>podíl %</i>	1,1	1,1	1,0	1,0	1,1	1,2	0,9	1,0
průmysl	<i>podíl %</i>	13,3	13,6	14,1	13,5	13,1	13,7	13,4	12,6
stavebnictví	<i>podíl %</i>	2,7	2,8	2,7	2,7	2,8	2,9	2,7	2,8
obchod, pohostinství, doprava	<i>podíl %</i>	9,5	9,9	10,0	9,7	9,7	10,2	10,4	10,2
peněžnictví, komerční služby	<i>podíl %</i>	5,9	6,4	6,9	6,2	6,0	6,7	7,1	6,3
ostatní služby	<i>podíl %</i>	10,4	10,5	10,4	10,0	10,0	11,4	10,8	10,6

Pramen: ČSÚ, propočít MF

Ve 2. čtvrtletí 2009 dosáhl podíl hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu na HDP na 47,0 %. Tento podíl se před rokem 2008 dlouhodobě udržoval nad 47 %. Vývoj souvisí s velmi nízkou dynamikou hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu, který v roce 2008 nominálně rostl pomaleji, než kolik činil růst nominálního HDP a v 1. pololetí 2009 naopak meziročně klesal rychleji než nominální HDP.

Druhá část vytvořené hrubé přidané hodnoty, která je následně rozdělena, jsou náhrady zaměstnancům. Jejich podíl na HDP se naopak dlouhodobě před rokem 2008 pohyboval pod 44 %. Ve 1. čtvrtletí 2009 jejich podíl dosáhl hodnoty 45,5 % a ve 2. čtvrtletí klesl pod hranici 44 %.

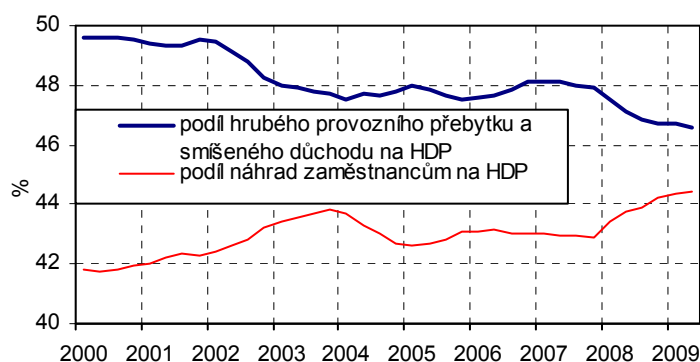
Rozdíl mezi nominálním HDP a součtem hrubého provozního důchodu a smíšeného důchodu a náhrad zaměstnancům je dán čistými daněmi. Jejich podíl na HDP se dlouhodobě pohybuje kolem 9 %, ve 2. čtvrtletí 2009 potom činil 9,6 %.

Z bližšího pohledu na strukturu náhrad zaměstnancům je patrné, že mezi odvětví, která představují nejvyšší podíl náhrad zaměstnancům na HDP, patří odvětví průmyslu, odvětví ostatních služeb a odvětví obchodu, pohostinství a dopravy. Ve 2. čtvrtletí 2009 byl podíl odvětví průmyslu 12,6 %. Tento vysoký podíl byl způsoben jednoznačně odvětvím zpracovatelského průmyslu, jehož podíl náhrad zaměstnancům na HDP činil 11,2 %. Relativně nižší podíl tohoto odvětví ve srovnání s předchozími roky je dán negativním vývojem české ekonomiky, kdy odvětví průmyslu bylo jednoznačně nejvíce postiženo.

Podíl náhrad zaměstnancům na HDP, který generuje odvětví obchodu, pohostinství a dopravy, dosáhl ve 2. čtvrtletí hodnoty 10,2 %. Podíl náhrad zaměstnancům sektoru ostatních služeb na HDP dosáhl ve sledovaném období 10,6 %.

Zajímavou informaci poskytuje zhodnocení vývoje podílů hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu a náhrad zaměstnancům na HDP. Tyto podíly na klouzavých úhrnech jsou zachyceny v níže uvedeném grafu.

Graf 2 : Podíly sumárních složek důchodů na HDP – klouzavé úhrny

Pramen: ČSÚ, propočet MF

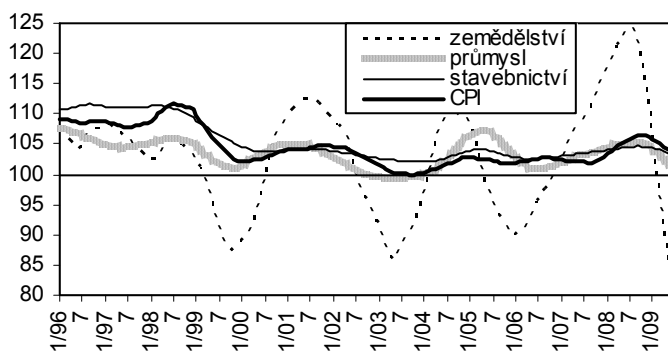
S ohledem na relativně vysoký růst náhrad zaměstnancům v roce 2008 ve srovnání s nízkým přírůstkem hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu, došlo ke sblížení podílů obou ukazatelů na HDP. To je zřejmě dáno nižší ziskovostí firem zejména ve zpracovatelském průmyslu v souvislosti s propadem zahraničního obchodu. Vývoj v 1. pololetí 2009 tuto úvahu potvrzuje.

3. Cenový vývoj

Tempo růstu spotřebitelských cen v 1. pololetí 2009 v porovnání s 1. pololetím 2008 znatelně zpomalilo. Odezněl vliv jednorázových administrativních opatření přijatých počátkem roku 2008 a zároveň došlo k prudkému poklesu světových cen potravin. Rovněž ceny ropy jsou v porovnání s 1. pololetím 2008 výrazně nižší, a to i přes meziročně slabší kurz koruny k americkému dolaru. Nižší ceny ropy se promítají i do domácích cen plynu. Podstatný vliv má také nástup ekonomické recese a efekt vysoké srovnávací základny. Vývoj hlavních cenových determinant je tak oproti první polovině roku 2008 přesně opačný.

Graf 2 : Spotřebitelské ceny a ceny výrobců

(průměr hladiny cen za posledních 12 měsíců k průměru předchozích 12 měsíců)

Pramen: ČSÚ

Ceny výrobců v 1. pololetí 2009 věrně odrážejí dopad hospodářské recese. Ceny zemědělských výrobců již desátý měsíc po sobě meziročně klesají a smazaly tak výrazný nárůst z let 2007 a 2008. K propadu cen stále nejvíce přispívají rostlinné výrobky. Vývoj z června 2009 však naznačuje možný obrat trendu. Ceny průmyslových výrobců pokračují v poklesu, který byl patrný už v posledním čtvrtletí 2008. Pouze ceny stavebních prací a tržních služeb meziročně neklesají, ovšem i zde dochází k citelnému zpomalování tempa růstu na rekordně nízké hodnoty.

3.1 Spotřebitelské ceny

Meziroční tempo růstu spotřebitelských cen v 1. pololetí 2009 oproti 1. pololetí 2008 citelně zpomalilo na 1,8 % a bylo tak o 5,3 p.b. nižší. S výjimkou března docházelo po celou první polovinu roku ke snižování meziročního indexu

spotřebitelských cen až na červnovou hodnotu 1,2 %. Tržní inflace⁷ byla po celé období záporná a v červnu dosáhla -1,1 %. Výrazně deflační trend je ale patrný již od posledního čtvrtletí 2008. Hlavními příčinami zpomalování tempa růstu cen jsou především nižší příspěvky administrativních opatření, nižší domácí i světové ceny potravin a zemědělských komodit a cen ropy a vliv ekonomické recese.

Příspěvek administrativních opatření dosáhl v lednu až červnu 2009 hodnoty 2,4 p.b. a oproti stejnému období roku 2008 byl o 1,7 p.b. nižší. Nejenže odezněla většina jednorázových opatření z minulého roku (především zvýšení snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví, růst cen zemního plynu, aj.), ale zároveň došlo k poklesu některých regulovaných cen. Už v dubnu se např. projevilo zrušení části regulačních poplatků ve zdravotnictví a snížení ročního výdajového limitu u vybraných sociálních skupin a v souvislosti s klesajícími cenami ropy a zemního plynu na světových trzích klesly také ceny plynu v průměru o 3 %.

Meziroční ceny potravin klesají již šestý měsíc v řadě a odrážejí tak nejen vývoj na světových trzích, ale i vývoj cen domácích zemědělských výrobců. Ceny potravin se nyní pohybují těsně pod úrovní z prosince roku 2007, kdy česká ekonomika procházela silnou vlnu zdražování. Podobný vývoj byl zaznamenán i u cen zemědělských komodit (domácích i světových).

Cena ropy Brent v 1. pololetí 2009 byla i přes poslední čtyři měsíce trvající meziměsíční nárůst ve srovnání se stejným obdobím roku 2008, kdy ceny ropy i pohonných hmot dosahovaly rekordních výšin, nižší o více než 50 % a výrazně tak přispěla ke zpomalení tempa růstu spotřebitelských cen. Nízké ceny ropy a současně i meziročně slabší poptávka odvíjející se od celkové celosvětové ekonomické situace se promítají rovněž do cen pohonných hmot na globálních trzích i v tuzemsku. V průměru byl benzín Natural 95 v první polovině roku 2009 u nás levnější o téměř 18 % a motorová nafta dokonce o 21 % než v první polovině roku 2008.

Výrazně oslabující ekonomická aktivita v důsledku propadu zahraniční poptávky se rovněž odrazila ve snižujícím se indexu spotřebitelských cen. To dokládá i vývoj tržní inflace, která byla po celé první pololetí záporná a v červnu dokonce

⁷ Měřeno jako rozdíl meziročního indexu spotřebitelských cen a sumy dvanácti klouzavých měsíčních příspěvků změn regulovaných cen a jiných administrativních opatření a daňových úprav.

klesla na -1,1 %. Tato hodnota je ovlivněna jak výše zmíněným vývojem cen potravin a ropy, tak i aktuální hospodářskou situací, zejména pozicí ekonomiky v záporné produkční mezeře, zhoršujícími se podmínkami na trhu práce, nízkým tempem růstu nominálních i reálných mezd, nejistotou ohledně budoucího vývoje a přes pozitivní údaje za 1. čtvrtletí také zhoršujícím se sentimentem ke spotřebě. Právě současná hospodářská situace vytváří prostor pro další zpomalování tempa růstu spotřebitelských cen.

V meziročním srovnání (červen 2009 proti červnu 2008) došlo k razantnímu zpomalení tempa růstu spotřebitelských cen o 5,5 p.b. na 1,2 %. Spotřební koš je nyní ovlivňován především čtyřmi jeho oddíly: (i) potraviny a nealkoholické nápoje, (ii) alkoholické nápoje a tabák, (iii) bydlení, voda, energie, paliva a (iv) doprava. K meziročnímu růstu cen tradičně nejvíce přispěl oddíl bydlení, voda, energie, paliva s 2,2 p.b. Zde vzrostly ceny zejména čistého nájemného (o 19,0 %), zemního plynu (o 17,1 %) a elektřiny (o 11,6 %). K růstu cen také 0,8 p.b. přispěl oddíl alkoholické nápoje a tabák, kde došlo především ke zvýšení cen tabákových výrobků o 14,8 %. Opačným směrem působil vývoj v oddíle doprava (příspěvek -0,8 p.b.), a to zejména kvůli meziročně nižším cenám pohonných hmot a automobilů, a v oddíle potraviny a nealkoholické nápoje (příspěvek rovněž -0,8 p.b.). Pokles cen potravin v červnu se navíc oproti květnu ještě prohloubil. Ve zbylých oddílech spotřebního koše se ceny (nepatrně) zvýšily už jen u ubytování a stravování a ostatního zboží a služeb.

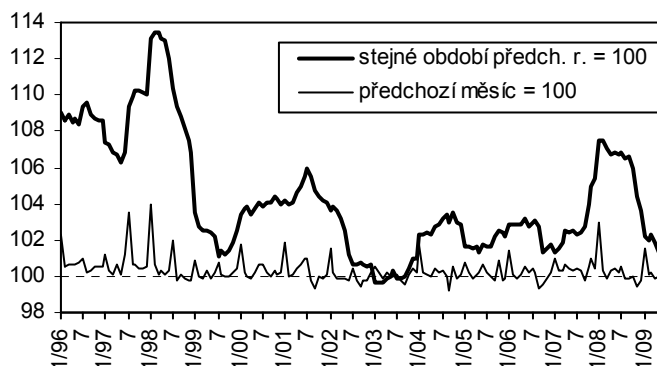
Tabulka 5 : Index spotřebitelských cen

Oddíl č.	váha v koši %	2008		2009		
		červen sopr=100	příspěvek k růstu	červen sopr=100	příspěvek k růstu	
		%	p.b.	%	p.b.	
	Ú h r n	1000.0	106.7	6.7	101.2	1.2
1	Potraviny a nealkoholické nápoje	162.6	110.4	1.7	95.4	-0.8
2	Alkoholické nápoje, tabák	81.7	107.9	0.7	109.1	0.8
3	Odivání a obuv	52.4	98.5	-0.1	97.4	-0.1
4	Bydlení, voda, energie, paliva	248.3	109.9	2.6	108.2	2.2
5	Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	58.1	100.8	0.0	99.4	0.0
6	Zdraví	17.9	129.3	0.6	96.2	-0.1
7	Doprava	114.1	104.9	0.5	92.7	-0.8
8	Pošty a telekomunikace	38.7	97.4	-0.1	95.5	-0.1
9	Rekreace a kultura	98.7	100.9	0.1	99.3	-0.1
10	Vzdělávání	6.2	102.3	0.0	103.1	0.0
11	Stravování a ubytování	58.4	107.3	0.4	102.2	0.1
12	Ostatní zboží a služby	63.0	104.7	0.3	101.6	0.1

Pramen: ČSÚ

Ceny zboží meziročně úhrnem klesly o 0,2 % a ceny služeb naopak vzrostly o 3,4 %, což je u zboží o 6,1 p.b. a u služeb o 4,6 p.b. méně než v červnu 2008. Stále se potvrzuje tendence cen služeb růst rychleji než ceny zboží.

Graf 3 : Spotřebitelské ceny

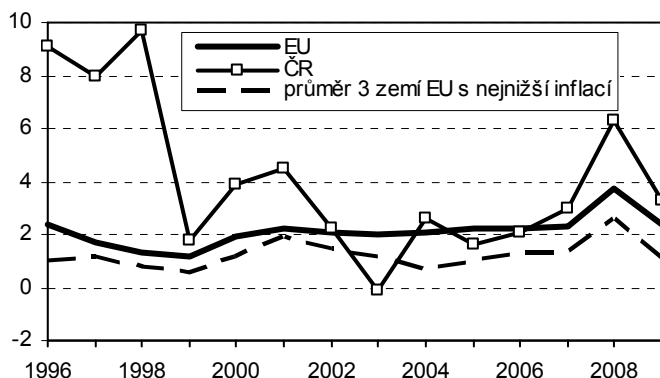

Pramen: ČSÚ

Klouzavá roční míra inflace se v 1. pololetí 2009 stále snižovala a posunula se z lednových 5,9 % na 3,7 % v červnu. V porovnání s červnem 2008 to bylo o 1,7 p.b. méně.

Průměrná míra inflace na bázi HICP se v ČR v 1. pololetí 2009 trvale snižovala. V porovnání se stejným obdobím roku 2008 se snížila o 2,2 p.b. a v červnu činila 3,3 %. V souhrnu za země EU se tento ukazatel v 1. pololetí 2009 stejně jako v ČR setrvale snižoval a v červnu dosáhl hodnoty 2,4 % (o 0,7 p.b. méně než v červnu 2008).

Graf 4 : Spotřebitelské ceny – HICP v %
(průměrná míra inflace)

Pramen: ČSÚ, EUROSTAT, propočty MF

3.2 Ceny výrobců

Ceny průmyslových výrobců za 1. pololetí 2009 meziročně klesly v průměru o 2,4 %. S výjimkou února se navíc pokles cen po celé období prohluboval a již počínaje březnem začal meziroční index dosahovat rekordně nízkých hodnot. V červnu činil pokles cen průmyslových výrobců v meziročním vyjádření dokonce 4,4 %.

Na tomto cenovém vývoji se nejvýznamněji podílely ceny koksu a rafinérských ropných produktů, které v meziročním srovnání za první polovinu roku poklesly průměrně o 36,4 %. Výrazněji poklesly také ceny obecných kovů a kovodělné výroby. Naopak ceny výrobků převážně exportního charakteru (stroje a zařízení, resp. dopravní prostředky) nepatrně vzrostly (o 2,6 %, resp. o 1,3 %). Největší růst však zaznamenaly ceny vody, její úpravy a rozvodu (o 6,9 %) a elektřiny, plynu a páry (o 11,2 %).

Ceny stavebních prací vzrostly za první polovinu roku meziročně v průměru o 2,1 %. Tempo růstu cen ovšem zpomaluje již dvanáctý měsíc v řadě a v červnu 2009 dosáhlo jen 1,2 %, což bylo nejméně od začátku roku 1994.

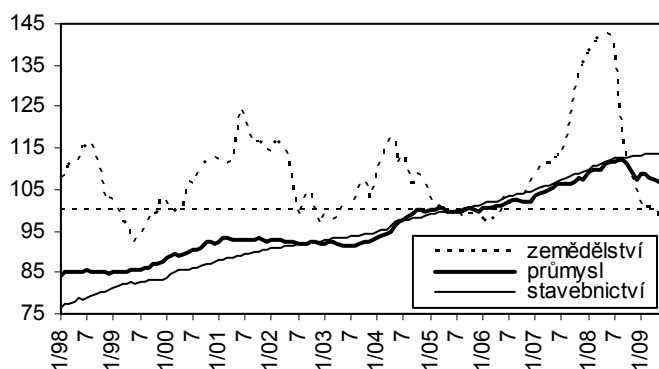
Meziroční růst cen tržních služeb v produkční sféře dosáhl mezi lednem a červnem 2009 průměrné hodnoty 1,9 %. Nejrychleji vzrostly ceny v oblasti administrativních a jiných podpůrných služeb (v průměru o 7,6 %) a reklamních služeb a průzkumu trhu (o 7,4 %), naopak nejvýznamnější pokles byl zaznamenán v segmentu telekomunikačních služeb a nákladní dopravy (shodně o 3,1 %).

Ceny zemědělských výrobců v 1. pololetí 2009 meziročně dramaticky propadly a v průměru byly o 28,6 % nižší. Až do května se přitom jejich pokles dále prohluboval (v květnu dosáhl meziročně dokonce 31,4 %), v červnu pak nastalo mírné zpomalení tempa s náznakem možného obratu trendu. Červnová meziroční hodnota -27,9 % přesto patří od roku 1995 k nejnižším zaznamenaným.

Zdaleka nejvíce byl cenový index tažen ke dnu cenami rostlinných výrobků, jež zaznamenaly průměrný pokles ve výši 36,2 %. Nejvýznamněji se na této hodnotě podílely ceny vína (-58,2 %), obilovin (-47,0 %) a ovoce (-33,1 %). Žádná skupina výrobků spadajících do kategorie rostlinné výroby nezaznamenala v první polovině roku cenový nárůst. Ceny hospodářských zvířat a živočišných výrobků rovněž klesly, v meziročním srovnání za 1. pololetí to bylo v průměru o 17,6 %. I zde však již patrně bylo dosaženo dna a pokles cen se od března pozvolna snižuje (v červnu činil 16,0 %). Zatímco ceny hospodářských zvířat se téměř nezměnily (pokles v lednu až červnu meziročně o 0,2 %), ceny živočišných výrobků klesly o 32,1 %, přičemž nejvýrazněji se snížily ceny mléka (o 34,4 %).

Graf 5 : Ceny výrobců

(bazické indexy, průměr roku 2005=100)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Z dlouhodobého pohledu (mezi roky 1998 až první polovinou roku 2009) rostou stabilním tempem jen ceny ve stavebnictví, ceny průmyslových výrobců zažívají v posledních měsících jistou korekci. Ceny v zemědělství jsou tradičně velmi volatilní, v průběhu posledních dvou let vykázaly jak velmi rychlý nárůst, tak i ještě strmější pokles. Na tomto vývoji se převážně podílely ceny rostlinných výrobků.

4. Trh práce

Trh práce byl v 1. pololetí 2009 zasažen velmi významně nepříznivým globálním ekonomickým vývojem i vnitřní recesí. V zásadě všechny statistiky zobrazují vedle ztrát pracovních příležitostí i snahu fungujících podniků udržet v aktivitě maximum svých kmenových pracovníků, v mnoha případech však za cenu dočasného zkrácení pracovních úvazků a mezd. Smluvně však v ČR stále převažují plné pracovní úvazky, jejichž podíl patří v evropském kontextu k nejvyšším. Přestože vývoj v konci roku 2008 poskytoval mnohé významné signály o zhoršování situace, problémy v zaměstnanosti a zejména nezaměstnanosti se projevovaly bezprecedentním tempem překonávajícím většinu očekávání. V důsledku poklesu poptávky, propouštění a omezování rozsahu produkce a pracovní doby zákonitě významně zpomalil růst průměrné mzdy i objemu vyplacených mezd.

Tabulka 6 : Základní ukazatele trhu práce

		2007	2008					2009		
			rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q	
Zaměstnanost celkem VŠPS ¹	<i>mzr. %</i>	1,9	1,6	1,9	1,8	1,5	1,3	-0,2	-1,2	
	zaměstnanci VŠPS	<i>mzr. %</i>	1,9	1,7	2,0	1,9	1,7	1,2	-0,9	-1,8
	evidenční ²	<i>mzr. %</i>	1,7	1,2	3,1	1,9	0,8	-0,9	-3,5	-5,7
Nezaměstnanost VŠPS ³	<i>mzr. %</i>	-26	-16,8	-21,4	-19,8	-16,0	-8,7	23,8	51,7	
	MPSV ⁴	<i>mzr. %</i>	-17	-17,4	-21,7	-21,1	-16,9	-8,1	15,2	46,3
Ekonomicky neaktivní VŠPS	<i>mzr. %</i>	2,0	1,8	2,0	1,7	1,9	1,5	0,9	0,5	
Průměrná mzda evidenční ²	<i>mzr. %</i>	7,3	8,3	10,0	7,9	7,5	8,1	2,7	2,8	

¹⁾ Zaměstnaný VŠPS pracoval v referenčním týdnu alespoň 1 hodinu

²⁾ Zaměstnanci (přepočtené počty) v pracovním poměru, včetně odhadu malých podniků

³⁾ Nezaměstnaný VŠPS nepracoval, práci aktivně hledal a byl schopen nastoupit do 14 dnů

⁴⁾ Nezaměstnaný MPSV vyhověl podmínkám pro registraci na úřadu práce

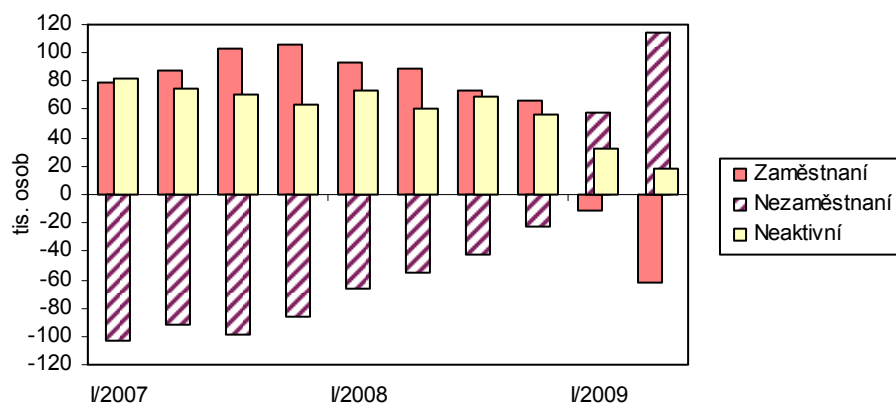
Pramen: ČSÚ, MPSV

4.1 Ekonomická aktivita

Meziroční průměrný přírůstek pracovní síly (podle VŠPS o 0,9 %) je na první pohled pozitivní, byl však výsledkem opačného vývoje svých složek ve srovnávaných obdobích. V 1. pololetí 2009 byl dominantní přírůstek nezaměstnaných, výrazně převyšující úbytek počtu zaměstnaných (nezaměstnaní +86 tisíc na 318 tisíc; zaměstnaní -34 tisíce na 4944 tisíce), zatímco ve stejném období v roce 2008 výrazně přibývali zaměstnaní (+91 tisíc) a ubývali nezaměstnaní (-61 tisíc). Přírůstek počtu

osob mimo ekonomickou aktivitu (25 tisíc na 3734 tisíce) byl ve srovnání s předchozím rokem nižší o 42 tisíce; v tomto vývoji se mimo jiné projevil i nižší přirozený přírůstek 15letých v populaci.

Graf 6 : Ekonomická aktivita
(meziroční přírůstky)

Pramen: ČSÚ

Míra zaměstnanosti (podíl zaměstnaných na populaci v dané věkové skupině) se v důsledku citelného poklesu zaměstnanosti meziročně snížila o 0,9 p.b. shodně jak celkem, tak i v nejdůležitější věkové kategorii 15 až 64 let, kde dosáhla 65,5 %; u populace nad 15 let klesla na 55,0 %.

Míra ekonomické aktivity celkem (podíl zaměstnaných a nezaměstnaných nad 15 let na populaci v daném věku) díky nárůstu nezaměstnanosti vzrostla o 0,1 p.b. na 58,5 %; ve věkové kategorii 15-65 let se zvýšila o 0,3 p.b. na 69,8 %.

4.2 Zaměstnanost

V hlavním či jediném zaměstnání podle výsledků VŠPS pracovalo v 1. pololetí 2009 v průměru 4941 tisíc osob, meziroční úbytek činil 0,7 %. Determinující pro tento úbytek, stejně jako pro růst nezaměstnanosti, byla ekonomická recese postihující českou ekonomiku i významné zahraniční obchodní partnery.

Celkový počet zaměstnanců a členů produkčních družstev klesl o 1,4 % na 4121 tisíc osob, v podnikatelském segmentu bylo při růstu o 2,5 % aktivních 823 tisíc osob. Procentní zastoupení čistě zaměstnaneckého segmentu v celkové zaměstnanosti, v průběhu roku 2008 stabilizované na 83,6 %, kleslo na 83,1 %. Přesun části zaměstnanců do sebezaměstnaných byl předvídatelný – jednalo se jak o skutečnou

snahu propuštěných o vytvoření nové pracovní aktivity, tak o snahu podniků o daňovou optimalizaci zaměstnáváním „živnostníků“ pouze po dobu potřeby.

I přes výrazný pokles zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu (podle VŠPS meziročně za pololetí v průměru o více než 120 tisíc) má Česká republika setrvale jeden z nejvyšších podílů zaměstnanosti v sekundárním sektoru ze všech zemí EU, což patrně bude třeba vzít v úvahu v rámci přípravy a realizace restrukturalizačních a rekvalifikačních programů, stejně jako fakt, že od 4. čtvrtletí 2008 směrem k růstu, respektive tlumení poklesu zaměstnanosti, přispíval terciární sektor.

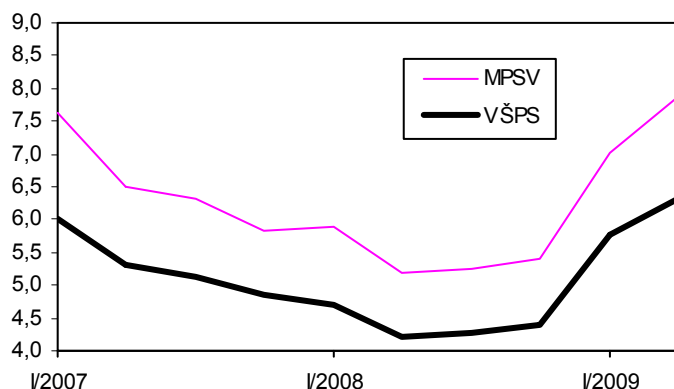
Ke 30. 6. 2009 v ČR legálně pracovalo 335 tisíc cizích státních příslušníků, tj. meziročně o 3,2 % méně. Cizinci pracovali většinou v zaměstnaneckém poměru (ke 30.6.2009 to bylo 75 %). Výrazně rostoucím zaměstnáváním cizinců byl v roce 2008 řešen zejména akutní nedostatek pracovníků v nových kapacitách pro místa převážně obsazovaná osobami s nízkou kvalifikací. Se změnou ekonomickou situací a poklesem odbytu i produkce byli cizinci většinou mezi prvními propouštěnými. Meziroční úbytek se tudíž výrazně projevil v zaměstnaneckém poměru (-21 tisíc), cca 10 tisíc přibýlo v podnikatelském sektoru (z toho 7 tisíc Vietnamci) a ke konci pololetí bylo 6 tisíc cizinců z EU/EHP registrováno na úřadech jako uchazeči o zaměstnání.

Z hlediska země původu i při úbytku ke 30.6.2009 nadále v celkové zahraniční zaměstnanosti převažovali Slováci (104 tisíce), počet Ukrajinců nadále rostl (na 97 tisíc), úbytek byl zaznamenán u Vietnamců (na 41 tisíc), ubývalo i Poláků (na 21 tisíc).

4.3 Nezaměstnanost

Růst nezaměstnanosti v první polovině roku 2009 lze označit jako bezprecedentní. Postihl celou ČR, nicméně v závislosti na významu kapacit pro zasažené regiony se v místech s obtížnou substitucí rušených pracovních míst ve specializovaných provozech profilují nové lokality s výraznými problémy.

Graf 7 : Míra nezaměstnanosti,
(%, průměr čtvrtletí)

Pramen: ČSÚ, MPSV

Průměrný počet nezaměstnaných v 1. pololetí 2009 klesl podle dat zjišťovaných na základě VŠPS na 318 tisíc, u registrovaných na úřadech práce na 433 tisíc (meziroční přírůstek o 86, resp. 99 tisíc osob).

Údaje o míře nezaměstnanosti, uváděné podle různých metodik výpočtu, se sice lišily v úrovni, avšak vypovídaly o průběhu míry nezaměstnanosti v zásadě obdobně (viz graf). Pro mezinárodní srovnávání je obvykle používán údaj o míře nezaměstnanosti podle VŠPS, kde došlo k meziročnímu nárůstu v průměru o 1,6 p.b. na 6,0 %. Vyšší nárůst registrované míry nezaměstnanosti (o 1,9 p.b. na 7,4 %) je mimo jiné důsledkem skutečnosti, že osoby registrované na úřadech práce jako nezaměstnaní mohou po omezenou dobu legálně pracovat, což definice VŠPS vylučuje.

Podle dosaženého vzdělání trvale převažují nezaměstnaní se základním vzděláním spolu s absolventy středního vzdělání bez maturity. Negativním projevem je vyšší nárůst nezaměstnaných v nižších věkových kategoriích, neodpovídající populačnímu vývoji.

Pozitivem bylo pokračování poklesu počtu dlouhodobě nezaměstnaných, tj. osob nepracujících déle než 1 rok. Podle statistik VŠPS a MPSV byl jejich počet ke konci pololetí obdobný (96 resp. 101 tisíc) a jejich podíl na nezaměstnaných celkem v případě VŠPS významně klesl (na 29 %, u registrovaných na 22 %). Z hlediska VŠPS patřila ČR ještě koncem roku 2008 v rámci EU k zemím sice s výrazně nižší mírou nezaměstnanosti, ale s nadprůměrně vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných. V evropském kontextu na konci 1. pololetí 2009 již tedy platí pouze

zařazení mezi země s nižší mírou nezaměstnanosti - harmonizovaná míra nezaměstnanosti zpracovávaná EUROSTATem dosáhla v červnu 2009 v ČR 6,3 %, v průměru EU27 to bylo 8,9 %.

V 1. pololetí 2009 připadalo na jedno volné místo v průměru 7,3 registrovaných uchazečů, tj. o 5,1 více než ve stejném období v roce 2008. Tento vývoj byl důsledkem souběhu výrazného přírůstku počtu nezaměstnaných a poklesu počtu registrovaných disponibilních míst plynoucího jak z jejich minimální tvorby, tak obsazování i rušení.

S vysokým nárůstem propouštěných pracovníků narůstal i podíl uchazečů o zaměstnání s nárokem na příspěvek v nezaměstnanosti a současně s uvolňováním pracovníků s vyšší kvalifikací i průměrná výše tohoto příspěvku. Pobírající představovali v průměru za 1. pololetí 43,9 % z celkového počtu registrovaných uchazečů, při tom ve 2. čtvrtletí 45,0 %. Průměrná výše příspěvku v červnu dosáhla 6015 Kč, což znamenalo meziroční přírůstek o 14,4 %. Tento významný nárůst předznamenává zvýšení nároků na mandatorní prostředky pasivní politiky zaměstnanosti. Současně však implikuje i potřebu prostředků na účelné nástroje aktivní politiky zaměstnanosti.

Regionální vývoj nezaměstnanosti byl z hlediska směru v zásadě shodný, z hlediska úrovně a tempa rozdílný zejména v závislosti na vývoji počtu ztracených pracovních příležitostí. Nejvyšší míru nezaměstnanosti registruje dlouhodobě Most (v červnu 2009 15,5 %) následovaný Karvinou (14,3 %), nad 13% hranicí bylo koncem pololetí dalších 6 bývalých okresů; nejnižší nezaměstnanost je v Praze a okolí, nejnižší míra nezaměstnanosti v Praze-východ byla 2,6 %.

4.4 Průměrné mzdy⁸

Podle předběžných údajů z evidenčních statistik došlo v 1. pololetí 2009 k razantnímu zpomalení meziročního nárůstu průměrné mzdy a vzhledem k poklesu zaměstnanosti implicitně i objemu mezd a platů. V průměru za pololetí dosáhla průměrná mzda 22 605 Kč, růst činil 2,7 %.

⁸) Podle nového konceptu ČSÚ publikuje výsledky o počtu zaměstnanců a průměrných mzdách za celé hospodářství (tzn. včetně dopočtu malých podniků) se zvýšeným důrazem na průměrné mzdy zaměstnanců přepočtené na plně zaměstnané, které zohledňují délku pracovního úvazku.

Tabulka 7 : Průměrná mzda

			2007	2008					2009	
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q
Průměrná mzda nominálně	celkem	mzr. %	7,3	8,3	10,0	7,9	7,5	8,1	2,7	2,8
	podnikatelská sféra	mzr. %	7,4	9,2	11,5	8,9	8,4	8,5	2,4	2,4
	nepodnikatelská sféra	mzr. %	6,7	4,2	3,2	3,2	3,5	6,5	4,2	4,3
Průměrná mzda reálně (CPI)	celkem	mzr. %	4,4	1,9	2,4	1,0	0,8	3,2	0,6	1,4
	podnikatelská sféra	mzr. %	4,5	2,7	3,8	2,0	1,7	3,6	0,3	1,0
	nepodnikatelská sféra	mzr. %	3,8	-2,0	-3,9	-3,4	-2,9	1,7	2,1	2,9

Pramen: ČSÚ

Nepříznivé ekonomické podmínky, jejichž důsledkem bylo rušení celých podniků i omezování pracovní doby, významně působily proti vyššímu růstu mezd v podnikatelské sféře, která je pro celkový vývoj zásadní (ve sledovaném souboru tvoří více než 80 %). V průmyslu vzrostly mzdy v průměru o 1,4 %, z toho v rozhodujícím průmyslu zpracovatelském o 1,1 %. Zde patrně sehrál roli vedle zkracovaných úvazků i fakt, že propouštění byli ve větší míře pracovníci s nižšími mzdami. Směrem k růstu hrubých průměrných mezd působila z odvětví průmyslu zejména výroba elektřiny, plynu a tepla (růst o 8,2 %), propad zaznamenala těžba a dobývání (pokles o 6,6 %). Výrazně nejvyšší mzdy byly nadále v odvětví peněžnictví a pojišťovnictví.

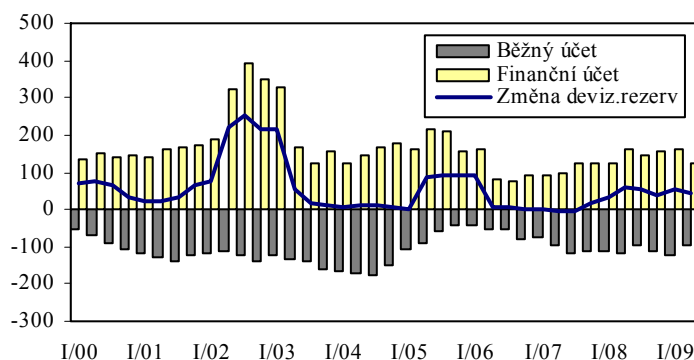
V nominálních hodnotách k poměrně nepříznivému dojmu z vyšších mezd ve státem spravované sféře přispěla i změna statistického vykazování. Přepočtením částečných úvazků a zahrnutím odhadu mezd v malých podnicích se proti dříve preferovanému vykazování za fyzické osoby citelně změnily průměrné hodnoty – např. v 2. čtvrtletí 2009 průměrná mzda podle této metody činila v podnikatelské sféře 24 068 Kč a nepodnikatelském 22 068 Kč (podle nového vykazování s přepočtem na plnou pracovní dobu pak 22 842 Kč, resp. 23 661 Kč). To svědčí o větším podílu částečných úvazků v nepodnikatelské sféře.

Nejvyšší nárůst mezd v nevýrobních odvětvích zaznamenalo vzdělávání a zdravotnictví (o 5,0 % a 7,1 %). Růst mezd v odvětví veřejná správa a obrana o 3,3 % v sobě zahrnoval i vyšší mzdy spojené s předsednictvím EU. V nepodnikatelské sféře došlo k vyššímu meziročnímu růstu mezd v důsledku částečné kompenzace jejich reálného propadu v roce 2008, respektive nižší srovnávací základny. Na druhé straně jsou zde i poměrně vyšší kvalifikační nároky.

5. Platební bilance

Běžný účet platební bilance za 1. pololetí 2009 skončil schodkem ve výši 5,8 mld. Kč. Obchodní bilance, bilance služeb a bilance převodů skončily přebytkem, největší vliv na výsledek běžného účtu měl však schodek bilance výnosů. Aktivum finančního účtu 23,4 mld. Kč bylo dáno přílivem přímých zahraničních investic a portfoliových investic, u finančních derivátů a ostatních investic došlo k odlivu finančních zdrojů. Kapitálový účet skončil přebytkem 20,1 mld. Kč. Devizové rezervy ČNB po vyloučení vlivu kurzových rozdílů vzrostly o 42,2 mld. Kč.

Graf 8 : Platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

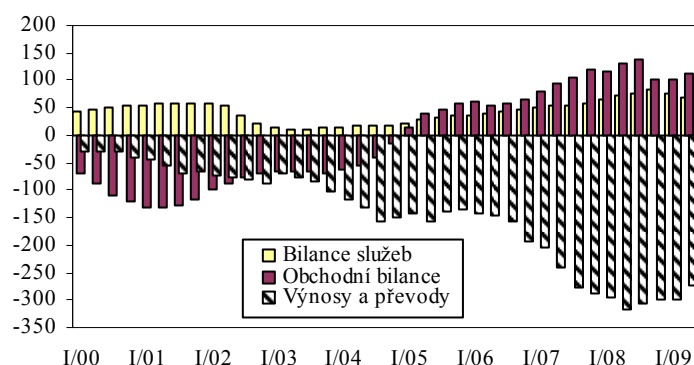

Pramen: ČNB, propočty MF

5.1 Běžný účet

Pasivum běžného účtu 5,8 mld. Kč za 1. pololetí znamenalo jeho meziroční zlepšení o 19,8 mld. Kč. Bylo způsobeno lepšími výsledky obchodní bilance a bilance výnosů, meziročně se zhoršily bilance služeb a běžných převodů. Vnější nerovnováha, vyjádřená podílem deficitu BÚ na HDP v ročním klouzavém úhrnu se zlepšila proti 1. pololetí 2008 z-3,2 % na -2,6 %.

Graf 9 : Běžný účet platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

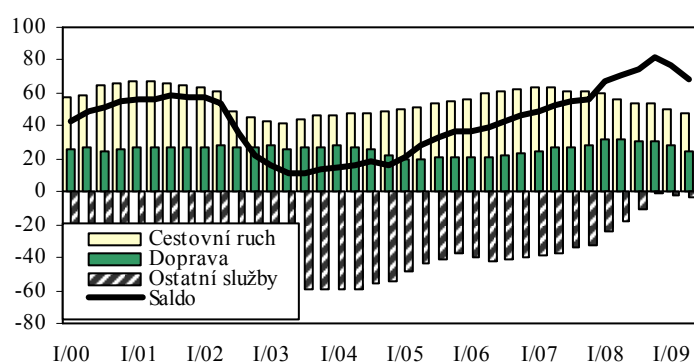

Pramen: ČNB, propočty MF

Saldo obchodní bilance skončilo přebytkem 91,5 mld. Kč⁹, což znamenalo meziroční zlepšení o 8,9 mld. Kč. Výsledek byl dosažen při poklesu obratu zahraničního obchodu o 20 %.

Přebytek bilance služeb 30,7 mld. Kč byl meziročně o 13,7 mld. Kč nižší. V důsledku nižší návštěvnosti ČR klesly příjmy z turistiky, zatímco výdaje českých občanů na cesty do zahraničí stagnovaly. Přebytek bilance cestovního ruchu tak klesl o 5,3 mld. Kč na 23,0 mld. Kč. Rovněž přebytek bilance dopravních služeb 12,4 mld. Kč byl meziročně nižší (o 5,8 mld. Kč) při poklesu příjmů (o 4,0 mld. Kč) a růstu výdajů (o 1,8 mld. Kč). Objem vývozu i dovozu ostatních služeb meziročně vzrostl, při rychlejším růstu výdajů se zvýšil schodek o 2,5 mld. Kč.

Graf 10 : Bilance služeb
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

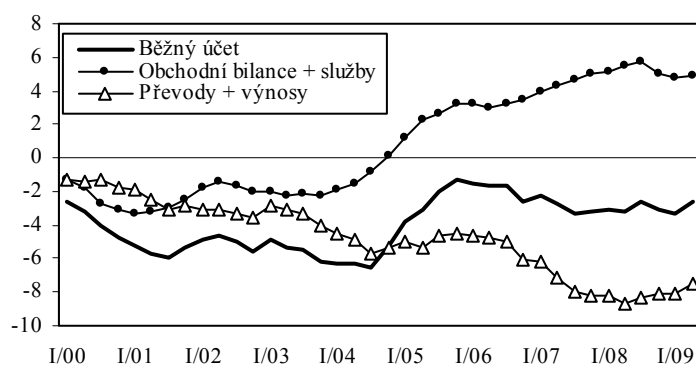
Pramen: ČNB, propočty MF

⁹ v cenách FOB v metodice platební bilance

Schodek bilance výnosů, který má stále rozhodující vliv na výsledek běžného účtu se meziročně snížil o 26,7 mld. Kč na 129,1 mld. Kč. Menší schodek investičních výnosů (o 19,6 mld. Kč) vznikl v důsledku nižších výplat dividend a nižšího objemu předpokládané výše reinvestovaného zisku zahraničními investory. Pokles ekonomického výkonu se projevil i v nižších mzdových nákladech na zaměstnávání zahraničních pracovníků v ČR, takže i schodek bilance náhrad zaměstnancům se snížil (o 7,1 mld. Kč).

Bilance běžných převodů dosáhla přebytku 1,1 mld. Kč a zhoršila se tak o 2,2 mld. Kč. Kladná byla bilance vládního sektoru, spojená zejména s čistými příjmy z rozpočtu Evropské unie, vykazovanými v rámci převodů na běžném účtu. Bilance převodů podniků a domácností ve vztahu k zahraničí byla deficitní.

Graf 11 : Podíl běžného účtu a jeho složek na HDP
(%, na bázi ročního klouzavého úhrnu)

Pramen: ČNB, propočty MF

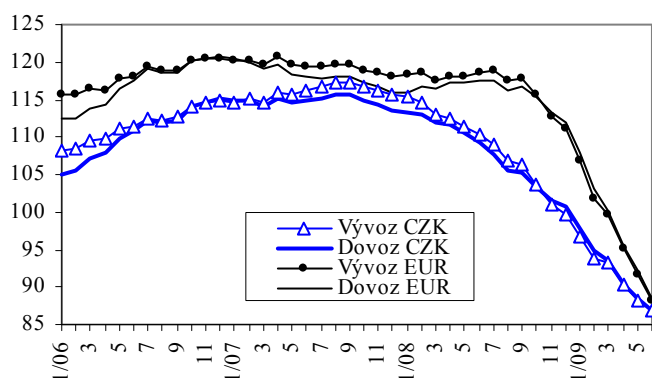
Obchodní bilance podle ČSÚ z údajů celní statistiky¹⁰

Snižování tempa růstu obrátu zahraničního obchodu od začátku roku 2008, které bylo zpočátku spojeno především s posilováním koruny, přešlo od 3. čtvrtletí 2008 do poklesu. Všeobecné zhoršování ekonomické situace ve světě a přechod od zpomalování do recese ve většině zemí způsobilo razantní útlum poptávky. Strmý pokles objemu vývozu i dovozu pokračoval i v průběhu 1. pololetí 2009. Nominální objem vývozu v CZK se za toto období snížil o 19,2 % a dosáhl 1049,7 mld. Kč, dovoz klesl o 21,3 % na 972,5 mld. Kč. V souvislosti s meziroční depreciací koruny

¹⁰ Vývoz v metodice FOB, dovoz CIF

byl pokles vývozu i dovozu ještě výraznější v přepočtu na eura – o 25,0 %, resp. o 27,0 %.

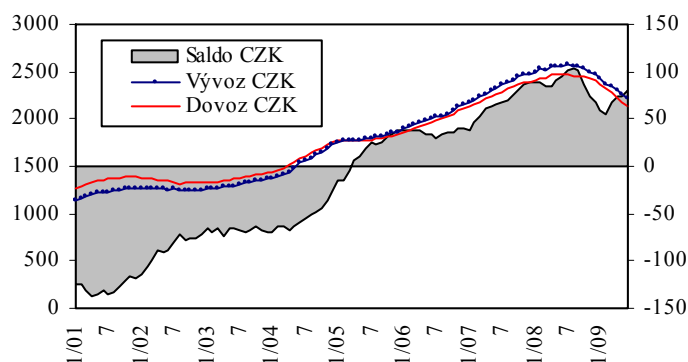
Graf 12 : Zahraníční obchod
(roční klouzavé úhrny, $sopr=100$)

Pramen: ČSÚ

Od března 2009 klesal dovoz rychleji než vývoz a saldo obchodní bilance se zlepšovalo. Nejvýraznější pokles dovozu byl zaznamenán (kromě minerálních paliv) u komoditních skupin pro výrobu a investice – u ostatních surovin (SITC 2), polotovaru (SITC 6) a strojů a dopravních prostředků (SITC 7). Naopak dovozy zboží neinvestičního charakteru, jako je zemědělské a potravinářské zboží (SITC 0,1,4) a spotřební zboží (SITC 8 a 9) zasahuje recese s mnohem menší intenzitou a obchod s těmito komoditami zaznamenává jen menší meziroční změny. K nárůstu aktivního salda zahraničního obchodu přispěly i meziročně výrazně nižší světové ceny průmyslových surovin, především ropy. Přebytek obchodní bilance dosáhl za 1. pololetí 2009 hodnoty 77,1 mld. Kč, tj. o 13,1 mld. Kč meziročně více.

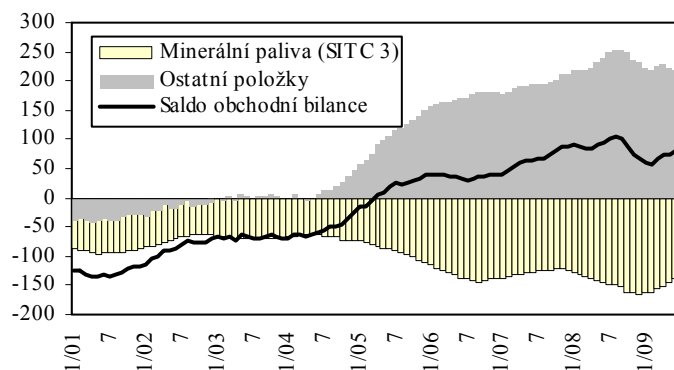
Graf 13 : Obchodní bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Příznivě se v 1. pololetí 2009 vyvíjely směnné relace, které se meziročně zlepšily v průměru o 3,9 %¹¹ při zvýšení vývozních cen o 3,3 % a snížení dovozních cen o 0,6 %. Pohyb cen zahraničního obchodu byl kromě vývoje cen na světovém trhu ovlivněn oslabením koruny vůči EUR a zejména k USD.

Graf 14 : Obchodní bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Objem vývozu ve sledovaném období meziročně klesl do všech teritoriálních oblastí. Z významných uskupení zemí postihla ekonomická recese nejvíce obchod se zeměmi Společenství nezávislých států (SNS), vývoz do této oblasti byl nižší o 29,7 %. Naopak nejméně se útlum obchodu projevil ve vývozu do rozvojových zemí, kam se vyvezlo jen o 1,4 % zboží méně. Do zemí Evropské unie se vyvezlo o 19,8 % zboží méně a jejich podíl na celkovém vývozu se snížil na 85,1 %. Pokles objemu vývozu byl zaznamenán u všech významných obchodních partnerů, nejvíce u Polska (o 27,6 %) a Itálie (o 26,9 %), nejméně citelný byl u Německa (o 13,1 %), Nizozemska (o 17,2 %) a Francie (o 17,3 %). Podíl Německa na vývozu jako nejdůležitějšího dovozce českého zboží se zvýšil proti 1. pololetí 2008 o 2,4 p.b. na 33,0 %, především na úkor vývozů do Polska a Itálie.

¹¹ Z výběrových indexů v zahraničním obchodě se zbožím.

Tabulka 8 : Vývoz a dovoz podle teritorií

	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč
	Index (%)	Podíl (%)		Index (%)	Podíl (%)		
	2009/2008	1.pol.2008	1.pol.2009	2009/2008	1.pol.2008	1.pol.2009	2009/2008
CELKEM	80,8	100,0	100,0	78,7	100,0	100,0	13,1
v tom:							
vyspělé tržní ekonomiky	80,8	91,1	91,2	77,9	76,7	76,0	-17,6
z toho: EU27	80,2	85,7	85,1	76,0	68,6	66,2	-17,5
z toho: SRN	86,9	30,6	33,0	74,3	27,7	26,1	35,6
Slovensko	78,8	8,8	8,6	75,5	5,5	5,3	-7,7
rozvojové země	98,6	3,2	3,9	90,9	5,9	6,8	6,0
evropské tranzitivní ekonomiky	68,4	1,0	0,8	58,0	0,4	0,3	-1,7
Společenství nezávislých států	70,3	3,8	3,3	60,4	8,7	6,7	27,9
z toho: Rusko	75,1	2,4	2,2	66,6	6,4	5,4	18,4
ostatní	94,6	0,6	0,7	96,9	8,0	9,9	2,7
z toho: Čína	98,0	0,5	0,7	96,4	7,9	9,6	3,4
nespecifikováno	11,6	0,3	0,0	135,4	0,2	0,4	-4,2
Polsko	72,4	6,4	5,7	83,0	5,8	6,1	-10,8
Francie	82,7	5,7	5,8	74,8	4,3	4,1	0,5
Itálie	73,1	5,0	4,5	75,7	4,6	4,4	-3,7
Rakousko	79,9	4,7	4,7	75,3	3,8	3,6	-0,8
Spojené království	78,2	4,9	4,7	65,2	2,6	2,1	-2,8
Nizozemsko	82,8	3,9	4,0	83,5	3,2	3,4	-2,1
USA	81,7	1,6	1,7	99,6	2,0	2,5	-3,8
Japonsko	65,8	0,4	0,3	80,6	3,3	3,4	6,1

Ostatní : Čína, S.Korea, Kuba, Laos, Mongolsko, Vietnam

Pramen : ČSÚ

Rovněž dovoz se meziročně snížil ze všech teritorií. Největší propad z významných oblastí byl zaznamenán opět u zemí SNS, ze kterých se dovezlo téměř o 40 % zboží méně. Rozhodující vliv na tom měly meziročně nízké ceny ropy, které se z této oblasti dovezlo naturálně o necelých 5 % méně, v hodnotovém vyjádření však dovoz ropy klesl o 44,2 %. Jen mírný pokles o 3,1 % byl zaznamenán u dovozu z ostatních zemí (převážně Čína). Ze zemí Evropské unie, které se na českém dovozu podílejí dvěma třetinami, se dovezlo o 24,0 % méně. U všech významných partnerů došlo k poklesu dovozu, nejvíc ze Spojeného království (o 34,8 %), Německa (o 25,7 %) a Francie (o 25,2 %). Podíl SRN na celkovém dovozu se snížil o 1,6 p.b. na 26,1 % a od roku 2001, kdy dosahoval 33,5 %, se stále snižuje.

Aktivní saldo obchodní bilance ve výši 77,1 mld. Kč bylo dosaženo obchodem se zeměmi Evropské unie a evropských tranzitivních ekonomik. Přebytek obchodu se zeměmi EU dosáhl 249,6 mld. Kč (zhoršení o 17,5 mld. Kč). Celkový přebytek obchodní bilance nejvíc ovlivnilo aktivní saldo obchodu s Německem ve výši 92,2 mld. Kč (o 35,6 mld. Kč více). Přebytek s ostatními rozhodujícími partnery z EU s výjimkou Francie byl meziročně nižší. Schodek obchodu se zeměmi mimo EU činil 172,4 mld. Kč (zlepšení o 30,5 mld. Kč), na kterém se nejvíc podílel obchod s „ostatními státy“ 88,9 mld. Kč (o 2,7 mld. Kč lepší).

V komoditním členění byl zaznamenán meziroční pokles vývozu i dovozu u převažující většiny tříd SITC. Celkový propad zahraničního obchodu byl nejvíce ovlivněn obchodem se stroji a dopravními prostředky (SITC 7). Absolutní pokles vývozu i dovozu zboží této třídy byl největší ze všech tříd SITC - vývoz klesl o 147,9 mld. Kč (20,8 %) a dovoz o 119,5 mld. Kč (23,1 %). Podíl třídy SITC 7 na celkovém obratu zahraničního obchodu se snížil na 48,0 %, tj. o 0,6 p.b. Objem vývozu i dovozu byl nižší u všech strojírenských skupin s výjimkou ostatních dopravních prostředků, přitom u všech skupin bylo dosaženo aktivního salda. Největší přebytek 99,0 mld. Kč byl zaznamenán u silničních vozidel (o 10,6 mld. Kč meziročně méně). Další komoditní skupiny s největším pozitivním vlivem na obchodní bilanci byly stroje a zařízení všeobecně užívané v průmyslu, kovové výrobky, výpočetní technika, výrobky z nekovových nerostů, zařízení pro telekomunikace, výrobky z pryže, ostatní dopravní prostředky a elektrický proud.

Tabulka 9 : Komoditní struktura

Třídy SITC	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč 2009/2008
	Index (%)	Podíl (%)		Index (%)	Podíl (%)		
	2009/2008	1.pol.2008	1.pol.2009	2009/2008	1.pol.2008	1.pol.2009	
Celkem	80,8	100,0	100,0	78,7	100,0	100,0	13,1
0 - Potraviny a živá zvířata	98,9	3,0	3,7	102,4	4,2	5,4	-1,6
1 - Nápoje a tabák	94,4	0,6	0,7	110,5	0,5	0,6	-1,1
2 - Surové materiály (s výj. paliv)	74,8	2,7	2,5	59,9	2,7	2,1	4,8
3 - Nerostná paliva a maziva	88,0	3,1	3,4	73,8	9,8	9,2	26,9
4 - Živočišné a rostlinné oleje	84,9	0,1	0,1	129,9	0,2	0,3	-0,8
5 - Chemikálie	83,7	5,9	6,1	84,7	10,5	11,4	7,4
6 - Tržní výrobky	74,3	19,6	18,1	69,1	20,4	17,9	12,3
7 - Stroje a přepravní zařízení	79,2	54,7	53,6	76,9	41,8	40,8	-28,4
8 - Průmyslové výrobky	92,8	10,2	11,7	97,5	9,8	12,2	-6,6
9 - Komodity jinde nezařazené	175,3	0,0	0,1	134,9	0,1	0,1	0,1

Pramen: ČSÚ

Největší negativní vliv na saldo obchodní bilance měl přes meziroční zlepšení obchod s nerostnými palivy (SITC 3). Schodek této třídy dosáhl 53,7 mld. Kč, což bylo především v důsledku nižších cen ropy o 26,9 mld. Kč méně proti 1. pololetí 2008. Dalšími komoditami s největším deficitem byly farmaceutické výrobky, neželezné kovy, zelenina a ovoce, chemické prostředky a výrobky, železo a ocel, maso a masné výrobky a plastické hmoty.

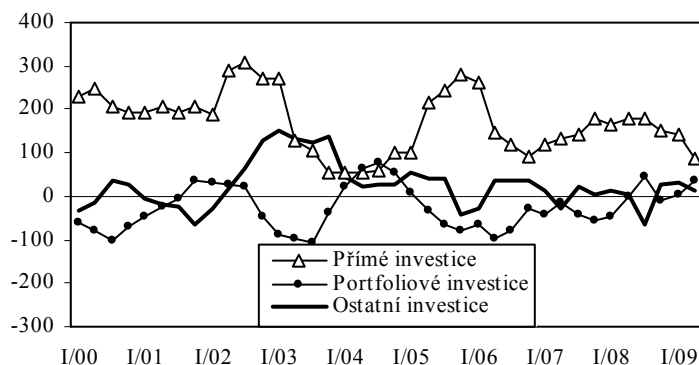
5.2 Kapitálový účet

Kapitálový účet skončil v 1. pololetí 2009 přebytkem 20,1 mld. Kč (zlepšení o 0,4 mld. Kč) vlivem kladného salda převodů ve vztahu k rozpočtu EU a výnosů z obchodů s emisními povolenkami.

5.3 Finanční účet

Finanční účet vykázal za 1. pololetí 2009 přebytek ve výši 23,4 mld. Kč (o 27,8 mld. Kč méně).

Graf 15 : Finanční účet platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČNB, propočty MF

Čistý příliv přímých zahraničních investic do ČR za 1. pololetí 2009 ve výši 11,6 mld. Kč byl o 63,1 mld. Kč meziročně nižší. Z 46,6 mld. Kč (o 41,8 mld. Kč méně), které byly investovány v tuzemsku jako přímé investice, směřovalo do základního jmění 14,0 mld. Kč, odhad reinvestovaného zisku byl 55,0 mld. Kč, investice do ostatního kapitálu byly tedy záporné ve výši 22,4 mld. Kč. Objem tuzemských přímých investic v zahraničí, který dlouhodobě roste, dosáhl 35,0 mld. Kč (o 21,3 mld. Kč více).

U portfoliových investic byl v součtu za 1. pololetí 2009 zaznamenán čistý příliv ve výši 73,2 mld. Kč (o 46,9 mld. Kč více). Na pasivní straně bilance byly významné emise vládních i podnikových dluhopisů, vydané na zahraničních kapitálových trzích, mírně se zvýšila i držba tuzemských akcií zahraničními investory. Na straně aktiv byl rozhodující odprodej zahraničních dluhopisů tuzemskými investory, v menší míře převážil rovněž odprodej zahraničních akcií nad jejich nákupy.

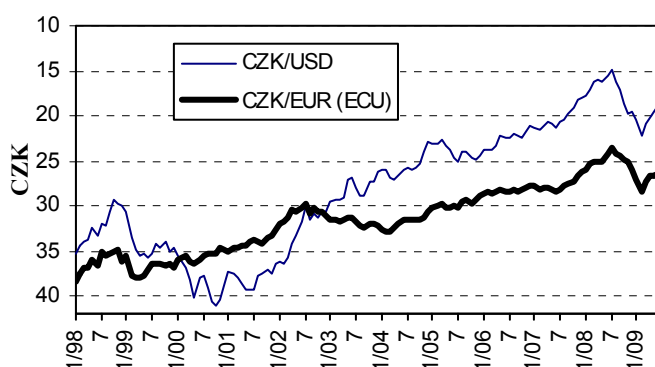
U ostatních investic došlo k čistému odlivu kapitálu ve výši 53,4 mld. Kč (o 9,4 mld. Kč meziročně více). Nejvíce to ovlivnil růst půjček poskytovaných do zahraničí a splácení přijatých depozit a půjček bankovního sektoru ve vztahu k zahraničí. K odlivu financí došlo také u podnikového sektoru především v souvislosti s nárůstem poskytovaných obchodních úvěrů. Ve vládním sektoru došlo k čistému přílivu prostředků především vzhledem k čerpání úvěru od EIB.

Devizové rezervy ČNB se zvýšily o 42,2 mld. Kč.

5.4 Měnové kurzy

Směnný kurz domácí měny vůči oběma hlavním světovým měnám byl v průběhu 1. pololetí 2009 v porovnání s 1. pololetím 2008 meziročně slabší. Jeho volatilita se v porovnání s 1. pololetím 2008 zmenšila, přičemž výkyvy vůči EUR byly nižší než vůči USD. Nominální směnný kurz koruny vůči EUR v 1. pololetím 2009 kolísal v rozmezí od 25,89 do 29,47 CZK/EUR, vůči USD mezi 18,32 až 23,33 CZK/USD.

Graf 16 : Nominální směnný kurz CZK vůči USD a EUR (ECU)

Pramen: ČNB

Průměrné meziroční oslabení vůči EUR činilo 7,2 % (oproti posílení o 11,7 % v 1. pololetí 2008), vůči USD oslabila koruna více, průměrně o 19,2 % (proti posílení o 28,5 % v 1. pololetí 2008). Od února 2009, kdy bylo meziroční oslabení koruny největší (10,8 % vůči EUR a 22,7 % vůči USD) se domácí měna v dalším průběhu 1. pololetí začala přiklánět zpět k původní dlouhodobé trajektorii posilování a meziměsíčně mírně zpevňovala. V červnu dosahovalo meziroční oslabení domácí měny 8,4 % vůči EUR a 17,4 % vůči USD. Pozvolna tak docházelo ke korekci vývoje ze 2. pololetí 2008, kdy zhruba od poloviny července 2008 začala koruna vůči oběma světovým měnám postupně ztrácet a od srpna její průměrné měsíční posilování meziročně zpomalovat. Ve vztahu k euru až na 0,7 % v prosinci 2008 (26,11 CZK/EUR), v případě dolaru došlo dokonce ve 4. čtvrtletí 2008 k meziročnímu oslabení, které v prosinci dosáhlo -7,4 % (19,48 CZK/USD).

Vysoká rychlost posilování koruny z období do července 2008 (6,9 až 20,4 % vůči EUR, v případě USD 21,0 až 38,3 %) výrazně negativně působila na cenovou konkurenceschopnost naší produkce na světových trzích a způsobovala ekonomické

problémy především exportérům v přímé souvislosti s propadem vnější poptávky. A to zejména poté, kdy se krize na amerických finančních trzích přelila i do finančních trhů v Evropě a zemí eurozóny s následnými dopady do reálné ekonomiky.

Výrazná diference mezi oslabením koruny vůči EUR a USD vyplývá z vývoje vzájemného vztahu směnného kurzu mezi těmito měnami. Jeho variační rozpětí se v 1. pololetí 2009 pohybovalo od 1,29 do 1,39 USD/EUR při průměru 1,33 USD/EUR (v 1. pololetí 2008 činil průměr 1,53 USD/EUR). Trend postupného oslabování EUR vůči USD trval (s výjimkou ledna 2009) po zbytek období v 1. pololetí 2009.

Snížování základní úrokové sazby centrální bankou a odliv finančních investic z trhů ve středoevropském regionu, jako důsledek finanční krize i ekonomických problémů v některých zemích středoevropského regionu, vedly ke korekcím směnného kurzu koruny. Režim flexibilního kurzu koruny napomáhal domácím exportérům v 1. pololetí 2009 lépe se vyrovnávat s dopady vnějšího poptávkového šoku než-li v zemích s fixním kurzem.

5.5 Devizové rezervy

Stav devizových rezerv centrální banky k 30. červnu 2009 činil 704,3 mld. Kč, tj. 27,2 mld. EUR. Tento stav může pokrýt dovoz zboží a služeb po dobu více než tří měsíců.

6. Měnový vývoj a finanční trh

6.1 Měnové agregáty

Měnové agregáty (pasiva)

Meziroční růst široké peněžní zásoby (agregát M2) dosáhl v 1. pololetí 2009 tempa 8,1 %. Mírně nižší růst agregátu M2 než ve shodném období předchozího roku (o 0,7 p.b.) byl odrazem poklesu hospodářské aktivity a pomalejšího růstu poskytovaných úvěrů, i tak však vysoko překračoval růst nominálního HDP.

Agregát M1 (vysoce likvidní peníze) se v 1. pololetí 2009 vyvíjel obdobným způsobem jako M2. Jeho meziroční růst dosáhl 8,9 %. Vývoj agregátu M1 byl ovlivněn hlavně vyšší poptávkou po jednodenních vkladech v souvislosti se zvýšenou rizikovou averzí, na druhou stranu však poptávku snižoval fakt nízkého úročení těchto

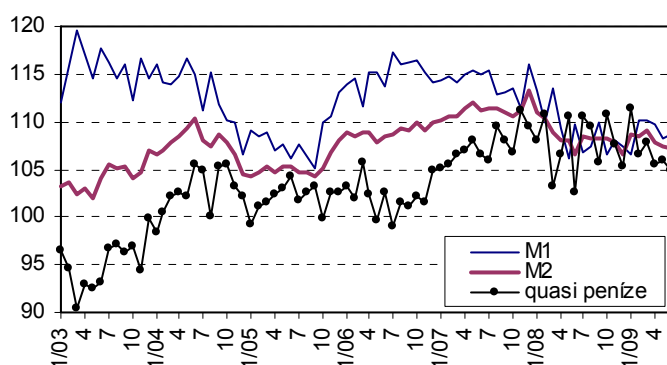
vkladů. Meziroční růst oběživa dále vykazoval zpomalující tendenci, celkově však byly růsty stále vysoké.

Tempo růstu quasi peněz (rozdíl agregátů M2 a M1) v 1. pololetí 2009 značně kolísalo, meziročně v průměru dosáhlo 7,0 %. K volatilitě quasi peněz přispěly zejména vklady s dohodnutou splatností. Vklady s výpovědní lhůtou naopak pozvolna zpomalovaly.

Meziroční růst vkladů domácností (jednodenních, s dohodnutou splatností a výpovědní lhůtou) během první poloviny roku 2009 stagnoval na 11,7 %. Ve srovnání s 1. pololetím 2008 se však sklon domácností k úsporám zvýšil (o 2,5 p.b), což částečně souviselo s přesunem vkladů do méně rizikovějších finančních produktů. Vklady podniků udržovaly mírně záporné meziroční tempo a v průměru vykázaly pokles o 0,4 %.

Graf 17 : Měnové agregáty

(sopr = 100)

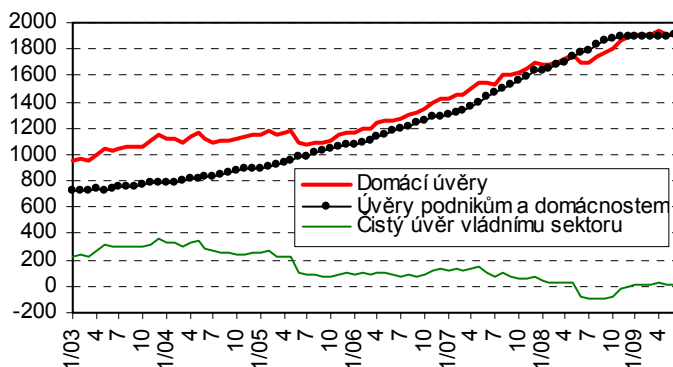
Pramen: ČNB

Úvěry (aktiva)

Čistá zahraniční aktiva během 1. pololetí 2009 rostla průměrným meziročním tempem 8,9 %. Na jejich růstu se významně podílela čistá zahraniční aktiva ČNB. Růst čistých domácích aktiv dosáhl průměrné úrovně 7,6 % a ve srovnání s 1. pololetím 2008 byl v důsledku meziročního zpomalení růstu úvěrů podnikům a domácnostem výrazně nižší (zpomalení růstu úvěrů o 12,8 p.b. snížilo růst čistých domácích aktiv o 15,2 p.b.). Na nižším růstu úvěrů nefinančnímu sektoru se podílely ve stejné výši jak úvěry podnikům tak domácnostem. Čistý úvěr vládě, který je podle měnového přehledu ČNB spolu s úvěry podnikům a domácnostem podskupinou čistých domácích aktiv, se v 1. pololetí 2009 meziročně zvýšil a ke konci června 2009

činil 6,2 mld. Kč (v červnu 2008 byla čistá úvěrová pozice vlády aktivní ve výši 86,1 mld. Kč).

Graf 18 : Domácí úvěry, mld. Kč

Pramen: ČNB

Meziroční dynamika úvěrů nefinančním podnikům dále v první polovině roku 2009 zpomalovala (z 12,3 % růstu v prosinci na 0,6 % pokles v červnu) a v průměru dosáhla 5,6 %. Úvěry se splatností od 1 roku do 5 let, resp. nad 5 let rostly o 13,6 %, resp. o 15,6 %, zatímco dynamika úvěrů nefinančním podnikům se splatností do 1 roku průměrně klesla o 6,6 %. Propad krátkodobých úvěrů, které jsou určeny zejména k financování provozních potřeb, úzce souvisel se zpomalující ekonomickou aktivitou.

Nové úvěry nefinančním podnikům taktéž meziročně zpomalovaly a v průměru dosáhly poklesu o 0,8 %. Nejvyšší měrou se na poklesu celkových úvěrů podílely úvěry do 30 mil. Kč (pokles o 28,0 %). Úvěry nad 30 mil. Kč poklesly o 2,5 % a také kontokorentní úvěry výrazně snížily svůj meziroční růst (z růstu o 6,2 % v prosinci na pokles o 12,3 % v červnu). Průměrné tempo růstu kontokorentních úvěrů však za první polovinu roku 2009 dosáhlo kladných hodnot (4,9 %).

Meziroční růst celkových úvěrů domácnostem se během 1. pololetí 2009 v převážné většině zpomaloval. Jeho stále vysoká průměrná výše růstu (o 19,0 %) byla ale podstatně nižší než ve shodném období předchozího roku, a to o 13,2 p.b. V případě členění podle splatností rostly nejnižším průměrným tempem střednědobé úvěry se splatností od 1 do 5 let (růst o 0,1 %, ve 2. čtvrtletí však již meziroční poklesy), dále pak krátkodobé úvěry se splatností do 1 roku (růst o 1,9 %). Nejvyšší

tempo si udržely úvěry se splatností nad 5 let (růst o 21,5 %). Podle účelu poskytnutých úvěrů rostly meziročně nejpomaleji úvěry na nákup bytových nemovitostí (průměrně o 17,7 %, což je cca polovina průměrného růstu z 1. pololetí 2008), dále pak spotřební úvěry (o 19,2 %, cca tři čtvrtiny růstu). Ostatní úvěry domácnostem se zvýšily o 27,5 %. Zajímavým mezníkem ve vývoji úvěrů byl listopad 2008, od kterého začaly růst úvěry na nákup bytových nemovitostí pomaleji než spotřební úvěry (poprvé od roku 2004). Tato situace pravděpodobně souvisí s přísnějšími bankovními podmínkami posuzování nových úvěrů, nižší bytovou zástavbou a poklesem ekonomické aktivity, která následně vedla přes vyšší míru nezaměstnanosti k poklesu poptávky po nových úvěrech na bydlení.

Tempo růstu nových úvěrů poskytnutých domácnostem bylo po celé 1. pololetí 2009 převážně záporné. Meziroční průměrný pokles činil 3,7 % (proti růstu o 10,3 % za shodné pololetí roku 2008). Nejvýrazněji meziročně poklesly vysoce volatilní, na celku méně významné úvěry pro ostatní účely, a to o 32,4 % (proti poklesu o 21,1 %), následovány novými úvěry na nákup bytových nemovitostí s poklesem o 17,7 % (z růstu o 0,7 %) a novými úvěry na spotřebu, které klesly o 8,2 % (proti růstu o 18,4 %). Nově poskytnuté kontokorentní úvěry si zachovaly pozitivní tempo růstu na úrovni 8,8 % (proti 23,8 % z 1. pololetí 2008).

Vývoj klasifikovaných úvěrů¹² má v dlouhodobém horizontu spíše klesající tendenci. V souvislosti s problémy nefinančního sektoru se splácením svých závazků se však podíl klasifikovaných úvěrů od poloviny roku 2008 začal zvyšovat. Podíl klasifikovaných úvěrů rezidentů a nerezidentů na celkových úvěrech rezidentů a nerezidentů v červnu 2009 dosáhl 8,8 % (proti prosinci 2008 růst o 1,6 p.b., meziročně zvýšení o 2,8 p.b.). K výraznému nárůstu klasifikovaných úvěrů v 1. pololetí 2009 přispěly zejména nefinanční podniky (s 57 % váhou na celkových rizikových úvěrech v červnu), dále pak domácnosti (s váhou 39 % na celku). V prosinci 2008 podíl klasifikovaných úvěrů nefinančních podniků činil 10,6 %, v červnu pak již 13,4 % (v meziročním srovnání nárůst v červnu o 5,4 p.b.). Podíl

¹² Podle vyhlášky ČNB č. 123/2007, § 196, § 196 jsou kategorie úvěrů členěny na pohledávky bez selhání (standardní, sledované) a pohledávky se selháním (nestandardní, pochybné a ztrátové). Za klasifikované úvěry se v textu uvažují sledované, nestandardní, pochybné a ztrátové pohledávky.

klasifikovaných úvěrů domácností na celkových úvěrech domácností vzrostl z 5,7 % v prosinci na 6,9 % v červnu (meziroční červnový nárůst o 1,5 p.b.).

6.2 Úrokové sazby

Limitní úroková sazba pro dvoutýdenní repo operace v 1. pololetí 2009 dále klesala s návazností na celosvětový vývoj. Klíčová úroková sazba se snížila celkem dvakrát, o 0,75 p.b. na 1,50 %. Diskontní i lombardní sazba byly sníženy ve stejném rozsahu a v červnu 2009 činily 0,50 % resp. 2,50 %. Úroveň povinných minimálních rezerv zůstává od října 1999 nezměněna na úrovni 2,00 %.

ECB snížila hlavní refinanční úrokovou sazbu během 1. pololetí 2009 ve čtyřech krocích, celkem o 1,50 p.b. Ke konci června 2009 dosáhla klíčová úroková sazba úrovně 1,00 % a kladný úrokový diferenciál mezi ČR a EMU tak činil 0,50 p.b.

Americký Fed ponechal po první polovinu roku 2009 hlavní úrokovou sazbu pro refinanční operace v cílovém pásmu 0 % až 0,25 %. Americká ekonomika je nyní řízena jinými měnově-politickými opatřeními, např. nákupy hypotečních zástavních listů a státních dluhopisů, rozšířením úvěrových facilit. Úrokový diferenciál ČR vůči USA se zúžil z 2,00–2,25 p.b. z prosince 2008 na 1,25–1,50 p.b. v červnu 2009.

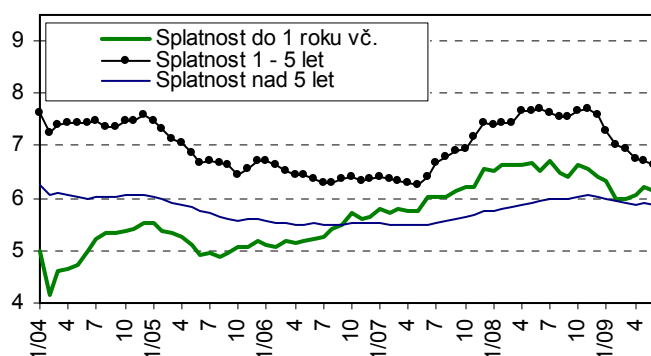
Průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinančnímu sektoru se v 1. pololetí 2009 snižovaly jen velmi pozvolna. V průměru za celý nefinanční sektor dosáhly za uvedené období 6,0 % a meziročně byly jen o 0,2 p.b. nižší. V případě domácností se průměrné úrokové sazby víceméně pohybovaly okolo úrovně 7,0 %, u nefinančních podniků pak klesaly z prosincových 5,4 % na 4,5 % v červnu, v průměru za období dosáhly 4,8 %.

Ve vývoji průměrných úrokových sazeb z nových úvěrů bylo snižování úrokových sazeb peněžního trhu taktéž méně zřetelné. Průměrné úrokové sazby z nových úvěrů poskytnutých domácnostem v 1. čtvrtletí 2009 sice klesly, ale ve 2. čtvrtletí se opět zvýšily, v průměru činily 13,9 %. Za tímto pohybem stály zejména v 1. čtvrtletí změny objemů jednotlivých typů úvěrů (březnový kladný růst spotřebních úvěrů a rychle se zpomalující propady úvěrů na nákup bytových nemovitostí snížily drahým kontokorentním úvěrům se stabilním růstem podíl na celku). Pokud bychom uvážili neměnnou strukturu úvěrů, došlo by na finančním

trhu ke zpřísnění úrokových podmínek pro domácnosti. V členění podle kategorií vzrostly v lednu průměrné úrokové sazby z nových úvěrů na spotřebu proti prosinci o 0,6 p.b. na 14,0 % a následně ale po většinu 1. pololetí 2009 klesaly až na 13,6 % v červnu. Průměrné úrokové sazby z ostatních nových úvěrů taktéž většinou klesaly (z 6,9 % v prosinci na 6,6 % v červnu). Úrokové sazby na nákup bytových nemovitostí spíše stagnovaly (5,5 %) a sazby z kontokorentních úvěrů naopak vzrostly (z 17,4 % na 18,8 %).

U nových úvěrů nefinančním podnikům byl vývoj značně odlišný. Průměrné úrokové sazby zde po lednovém a únorovém poklesu (celkem o 0,8 p.b.) stagnovaly na úrovni 4,4 % a k žádným významnějším změnám ve struktuře úvěrů nedocházelo. Podle typu úvěrů nefinančním podnikům se úrokové sazby u většiny úvěrů snížily. Průměrné úrokové sazby z kontokorentních úvěrů klesly z 5,0 % na 4,7 % v červnu, sazby z úvěrů do 30 mil. Kč se snížily z 5,4 % na 4,7 % a sazby z úvěrů nad 30 mil. Kč se mezi prosincem a květnem snížily z 4,7 % na 3,3 % (v červnu jako jediné vzrostly na 3,8 %).

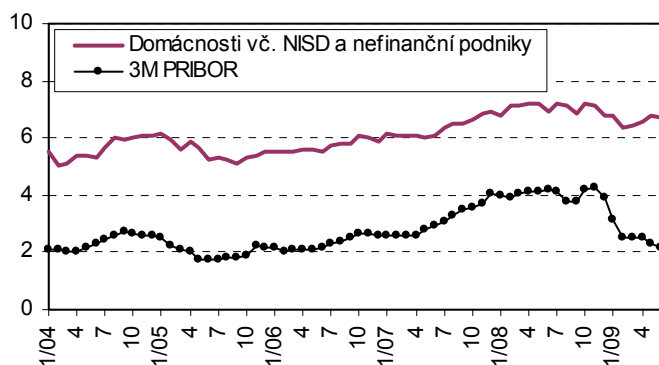
Graf 19 : Úrokové sazby z úvěrů celkem podle splatností, % p. a.

Pramen: ČNB

Spread mezi průměrnou úrokovou sazbou z nových úvěrů poskytnutých domácnostem a nefinančním podnikům a úrokovou sazbou pro tříměsíční sazbu PRIBOR, jež popisuje tržní úvěrové podmínky v 1. pololetí 2009, značně vzrostl z 2,9 p.b. na 4,5 p.b. Průměrná hodnota spreadu za 1. pololetí 2009 dosáhla 4,1 p.b. a proti spreadu za 1. pololetí 2008 na úrovni 3,0 p.b. byla významně vyšší.

Graf 20: Úrokové sazby z nově poskytnutých úvěrů, % p. a.

Pramen: ČNB

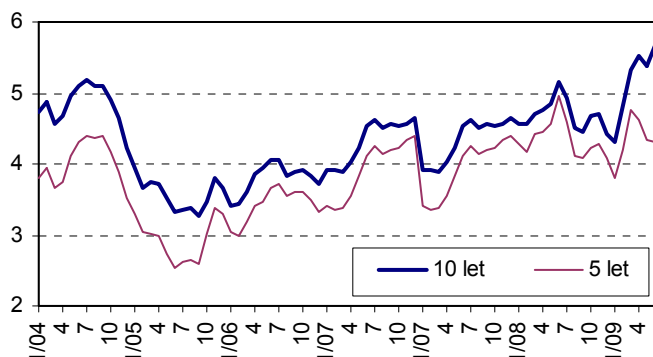
Průměrné úrokové sazby z vkladů nefinančního sektoru se v první polovině roku 2009 snížily a reagovaly tak na pokles tržních úrokových sazeb. V červnu 2009 dosahovaly úrokové sazby výše 1,3 % a proti prosinci 2008 byly o 0,2 p.b. nižší. Jejich průměrná úroveň se nacházela na 1,4 %, což je v meziročním srovnání o 0,2 p.b. nižší hodnota. Průměrné úrokové sazby z vkladů domácností klesly z prosincové úrovně 1,6 % na 1,4 % v červnu a v průměru činily 1,4 %. Z toho sazby z jednodenních vkladů se pohybovaly v průměru na 0,7 %, vklady s dohodnutou splatností a s výpovědní lhůtou shodně na 2,1 %.

Průměrné úrokové sazby z vkladů nefinančních podniků klesly v první polovině roku 2009 obdobně jako u domácností. V prosinci se sazby nacházely na 1,2 %, v červnu již pak na 1,0 %. V průměru činily 1,1 % (meziročně nižší o 0,8 p.b.). Nejvýznamněji k poklesu úrokových sazeb v 1. pololetí 2009 přispěly vklady s výpovědní lhůtou (pokles o 0,7 p.b. na 1,9 %), následně vklady s dohodnutou splatností (pokles o 0,7 p.b. na 1,6 %). Úrokové sazby z jednodenních vkladů kolísaly kolem úrovně 0,6 %.

Výnosy do doby splatnosti státních dluhopisů v 1. pololetí roku 2009 převážně rostly, což může být spojováno se zvýšenou emisí státních dluhopisů. Průměrné výnosy 10letých státních dluhopisů pro konvergenční účely, které odpovídají Maastrichtskému kritériu úrokových sazeb, během prosince až června vzrostly o 1,3 p.b. na 5,4 %. Průměrné výnosy do doby splatnosti pětiletých, patnáctiletých a třicetiletých státních dluhopisů se v červnu nacházely na 3,8 %, 5,8 % a 5,9 %. Spread mezi výnosy do splatnosti 5letých a 10letých státních dluhopisů se od ledna 2009 rozšiřuje, což je způsobeno klesajícími výnosy z krátkodobých státních dluhopisů, které reagují na snižování tržních úrokových sazeb a rostoucími výnosy

z dlouhodobějších státních dluhopisů, jež jsou mimo jiné ovlivněny rostoucím inflačním očekáváním.

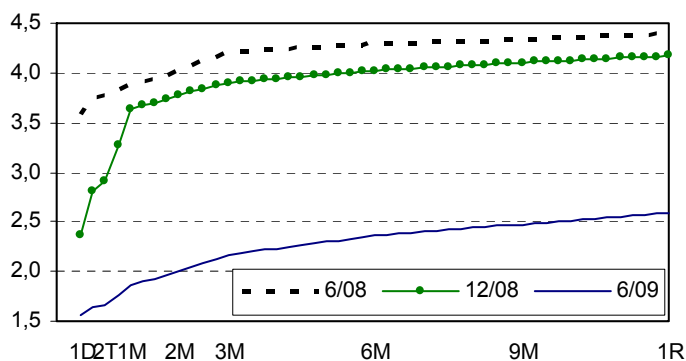
Graf 21 : Výnosy státních dluhopisů, % p. a.

Pramen: ČNB

Průměrná peněžní výnosová křivka se v červnu 2009 proti prosinci 2008 posunula směrem dolů jak díky poklesu 2týdenní repo sazby, tak v souvislosti se snížením rizikové prémie. Riziková prémie se však v červnu nadále pohybovala na vyšších úrovních a limitovala tak posun výnosové křivky dále směrem dolů (spread mezi 3měsíční sazbou PRIBOR a 2týdenní repo sazbou se mezi prosincem a červnem sice snížil o 1,0 p.b. na 0,7 p.b., ale stále je proti obvyklým průměrným úrovním cca do konce roku 2007 o 0,6 p.b. vyšší). Strmější sklon červnové výnosové křivky proti prosinci dále naznačuje mírně zvýšená inflační očekávání. Tříměsíční sazba PRIBOR se snížila z 3,1 % v lednu na 2,2 %, jednoroční sazba PRIBOR poklesla z 3,5 % na 2,60 %.

Graf 22: Krátkodobá peněžní výnosová křivka, % p. a.

Pramen: ČNB

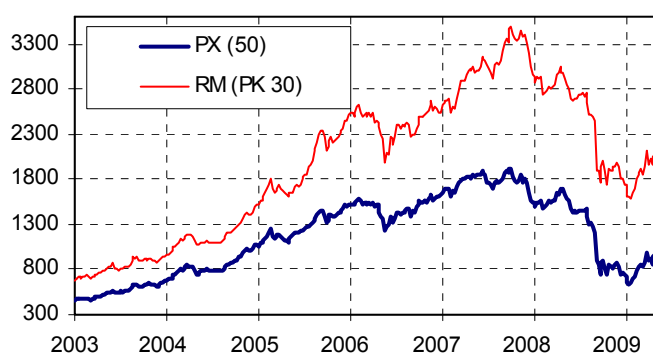
6.3 Akciový trh

Po poklesech v roce 2008 začal český akciový trh pozvolna růst a nyní se drží na stabilních úrovních. Index pražské burzy PX v červnu 2009 meziročně poklesl o 39 %, vzhledem k prosinci 2008 se však zvýšil na 898 tj. o 5 %. Ke konci 1. pololetí 2009 se na hlavním trhu pražské burzy (BCPP) obchodovalo 13 titulů, mezi kterými největší propad zaznamenala společnost Unipetrol, a. s. a nejlepších výsledků dosáhla textilní firma Pegas Nonwovens, s. r. o., následována finančními společnostmi Vienna Insurance Group a Erste Group Bank AG. Objem obchodů cenných papírů za 1. pololetí 2009 dosáhl na BCCP 530 mld. Kč, z toho 300 mld. Kč připadlo na dluhopisy.

Index obchodovaný na RM-SYSTÉMu, české burze cenných papírů a.s. se během 1. pololetí 2009 vyvíjel ve srovnání s indexem PX podstatně hůře. Mezi prosincem a červnem index poklesl o 1 %, meziročně pak o 29 %. Celkový objem obchodů na oficiálním a volném trhu RM-systému dosáhl za uvedené období 5,0 mld. Kč.

Na kapitálovém trhu celkem (BCPP, RM-systém, neorganizované trhy) bylo za 1. pololetí 2009 zobchodováno 1013 mld. Kč, z toho 435 mld. Kč připadlo na dluhopisy a 578 mld. Kč na akcie.

Graf 23 : Indexy akciového trhu.

Pramen: BCPP, RMS

7. Veřejné rozpočty

7.1 Vývoj hospodaření veřejných rozpočtů

Pro rok 2009 je příznačné citelné zhoršení ve vývoji veřejných financí, a to jak v meziročním porovnání, tak i oproti předpokladům schváleným v rozpočtové dokumentaci. Projeví se zde důsledky výrazného zpomalení ekonomického růstu související s hospodářskou krizí, která negativně ovlivní příjmovou i výdajovou stranu, a také protikrizová opatření (viz Box 1 na str. 39).

Deficit veřejných rozpočtů bez čistých půjček se v roce 2009 meziročně zvýší o 5,7 p.b. na 6,7 % HDP a bude činit 243,2 mld. Kč. Ukazatel používaný jako základní indikátor pro fiskální cílení se meziročně také zhorší, a to na 254,8 mld. Kč, tj. 7,0 % HDP (meziroční zhoršení o 6,1 p.b.). Fiskální cíl stanovený v Návrhu státního rozpočtu pro rok 2009 činil 1,0 % a očekávaný deficit bude rovněž o 6,0 p. b. vyšší; kolísavý vývoj tohoto ukazatele v minulých letech (viz Tabulka 7) naznačuje, že veřejné rozpočty nevykazují jednoznačný trend ke snižování deficitů a jejich následné vyrovnanosti.

Aktualizované odhady v metodice ESA 95 svědčí o tom, že oproti cílům původně stanoveným v Konvergenčním programu ČR lze očekávat mnohem nepříznivější výsledky.

Používané metodiky veřejných rozpočtů

1) Veřejné finance lze sledovat z více úhlů pohledu. **Pro účely plnění tzv. maastrichtských kritérií jsou údaje vykazovány na akruálním principu (metodika ESA 95).** Tento systém zachycuje toky na základě nároku; to je v okamžiku, kdy se ekonomická hodnota vytváří, transformuje nebo zaniká nebo když pohledávky a závazky vznikají, přeměňují se nebo zanikají. Tím zohledňuje hospodaření vlády z hlediska dlouhodobé perspektivy. Nepodává ovšem relevantní přehled o likviditě systému veřejných rozpočtů. Metodika ESA 95 je používána zejména v dokumentech předkládaných EU. Saldo v této metodice je využíváno pro hodnocení fiskální disciplíny členských států EU. V této metodice jsou rovněž sestavovány fiskální cíle uvedené v Konvergenčním programu ČR.

2) **Údaje v této zprávě jsou prezentovány v metodice peněžních toků**, která má přímou vazbu na schvalovaný státní rozpočet, rozpočty státních fondů a ostatních subjektů veřejných rozpočtů. Operace běžného roku jsou sledovány na hotovostním principu, tedy v okamžiku, kdy jednotlivé subjekty realizují související peněžní tok. Příjmy a výdaje jsou zaznamenány na základě provedené platby, nikoliv na základě vzniku pohledávky, resp. závazku. Prostřednictvím této metodiky jsou sledovány vládní příjmy, výdaje, financování salda hospodaření a s tím související změna dluhu. Je také používána v rozpočtových dokumentech, protože je blízká národní metodice sledování příjmů a výdajů.

Celkové saldo veřejných rozpočtů (bez zahrnutí čistých půjček) je rozdílem celkových příjmů a výdajů, přičemž mezi příjmy se nezahrnují přijaté splátky půjček a mezi výdaje poskytnuté půjčky. Slouží pro hodnocení rozpočtové politiky se zaměřením na její dopady a účinky na finanční trhy a jejich stabilitu. Na rozdíl od metodiky ESA 95 podává informaci o likviditě veřejných rozpočtů. Příjmy ani výdaje nezahrnují operace pohybu, tj. přírůstku nebo úbytku finančního majetku, kdy se pouze mění jedna forma majetku na jinou.

Saldo pro fiskální cílení představuje celkové saldo v metodice peněžních toků očištěné na příjmové i výdajové straně o finanční operace (poskytnuté půjčky a jejich splátky včetně příjmů z privatizace) a dotace transformačním institucím. Vyloučen je také vliv EU prostředků, které by výsledky daného roku zkreslovaly o časový nesoulad mezi přijetím plateb z EU a jejich realizací. Cílem je očistit saldo o operace, které jsou sice peněžním příjmem nebo výdajem, ale ekonomicky nepředstavují změnu finančních aktiv veřejných financí (např. privatizace) a dále vyloučit některé operace jednorázového nebo dočasného charakteru (např. úhrada transformačních nákladů). Tento ukazatel je shodný s ukazatelem používaným v návrhu střednědobého výhledu státního rozpočtu na léta 2011 a 2012.

Pro názornější pochopení obou metodik je možné nalézt paralelu mezi účetnictvím státu a klasickým podnikovým účetnictvím. Zatímco metodika peněžních toků poskytuje v podstatě obdobné informace jako daňová evidence podnikatele, ESA 95 poskytuje informace dostupné z jeho podvojného účetnictví. Pouze na základě kompletní informace z účetních výkazů, tedy rozvahy, výkazu zisku a ztráty a cash-flow, které jsou v různých modifikacích výsledkem účetnictví každého podnikatelského subjektu, lze posoudit zdraví podniku nebo naopak nalézt jeho slabá místa. Rovněž pro stát je znalost těchto informací nutností, což současně vysvětluje důležitost analýzy dat v obou metodikách.

Nejvyšší podíl na celkovém deficitu veřejných rozpočtů si standardně udržuje státní rozpočet a také jeho meziroční zhoršení je nejnápadnější. U státních fondů dochází k meziročnímu zhoršení deficitů a nadále se projevuje nedostatek jejich vlastních příjmů (zejména Státního fondu dopravní infrastruktury a Státního fondu rozvoje bydlení). Výdajové programy fondů jsou již nastaveny, ale většina nemá

v současné době dostatečné zdroje na realizaci své činnosti. Hospodaření místních rozpočtů skončí na rozdíl od roku 2008 schodkem, jehož podíl na celkovém výsledku hospodaření veřejných rozpočtů zůstává relativně nízký, ale ne nezanedbatelný. Rovněž zdravotní pojišťovny očekávají ve srovnání s předchozími roky deficitní hospodaření, navíc systém zdravotního pojištění je vnitřně závislý na zdrojích, které plynou ze státního rozpočtu prostřednictvím platby pojistného za tzv. nevýdělečně činné osoby (státní pojištěnce).

V roce 2009 se meziročně budou rychleji zvyšovat výdaje než příjmy (o 14,0 p.b.). Výdajová strana nadále zůstane zatížena vysokým podílem sociálních mandatorních výdajů. Pozitivním rysem posledních let včetně roku 2009 je postupné snižování nákladů spojených s transformací. Ve srovnání s výsledky dosaženými v roce 2008 se velmi zhorší očekávaný deficit státního rozpočtu, který bude meziročně o 140,1 mld. Kč vyšší. Přebytek hospodaření zdravotních pojišťoven se změní na deficit. Výrazné meziroční zhoršení výsledků se očekává u státních fondů a místních rozpočtů. Vývoj deficitů veřejných rozpočtů je patrný z níže uvedené tabulky.

Tabulka 10: Vývoj veřejných rozpočtů
(v % HDP)

	2006	2007	2008	2009 předběžná skutečnost
PŘÍJMY (bez přijatých splátek)	38,0	38,5	39,2	37,5
Přijaté splátky	0,5	0,7	1,0	0,3
VÝDAJE (bez poskytnutých půjček)	42,3	39,7	40,3	44,2
Poskytnuté půjčky	0,6	0,5	0,4	0,4
SALDO bez zahrnutí čistých půjček	-4,3	-1,2	-1,0	-6,7
SALDO pro fiskální cílení	-3,1	-1,0	-1,0	-7,0
Hrubý veřejný konsolidovaný dluh ke konci roku	27,2	27,5	29,0	33,3

Pramen: MF

V roce 2009 dojde ke snížení podílu celkových příjmů na HDP ve srovnání s rokem 2008 o 1,8 p.b. na 37,5 %. Objem celkových daňových příjmů meziročně klesne o 9,4 %. Konsolidovaná daňová kvóta se sníží o 2,7 p.b. a bude činit 31,8 % HDP. Příjmy veřejných rozpočtů budou oproti rozpočtové dokumentaci nižší o 204,4 mld. Kč. Nižší inkaso bude především u přímých daní (téměř o 100 mld. Kč) a také u pojistného na sociální zabezpečení (snížení o cca 70 mld. Kč). Také očekávané příjmy z nepřímých daní budou nižší o 47,1 mld. Kč, přičemž k vyššímu

poklesu dojde u DPH (o 25,6 mld. Kč) a u spotřebních daní bude předpokládané snížení o 21,2 mld. Kč.

Box č. 1: Protikrizová opatření a jejich fiskální dopad

		Příjmy a výdaje veřejných rozpočtů/vládního sektoru											
		2009					2010						
		Met. peněžních toků			ESA 95		Met. peněžních toků			ESA 95			
		P _{VR}	V _{VR}	(P-V) _{VR}	P _{VS}	V _{VS}	(P-V) _{VS}	P _{VR}	V _{VR}	(P-V) _{VR}	P _{VS}	V _{VS}	(P-V) _{VS}
I. Realizovaná a schválená opatření													
1.	Zapojení prostředků z rezervních fondů		-1,5	1,5		-1,5	1,5			0,0			0,0
2.	Zvýšení garancí úvěrů malým a středním podnikům			0,0		0,4	-0,4			0,0			0,0
3.	Podpora podnikatelů v zemědělství		2,0	-2,0		2,0	-2,0			0,0			0,0
5.	Posílení Programu rozvoje venkova		0,3	-0,3		0,3	-0,3			0,0			0,0
6.	Investice do vědy a výzkumu nad rámec schváleného návrhu státního rozpočtu		0,3	-0,3		0,3	-0,3			0,0			0,0
7.	Navýšení investic do dopravní infrastruktury		7,2	-7,2		7,2	-7,2			0,0			0,0
8.	Navýšení platů zaměstnanců státního sektoru	0,4	2,7	-2,3	0,4	2,7	-2,3	0,4	2,7	-2,3	0,4	2,7	-2,3
9.	Navýšení výdajů na přímé platby - národní financování		1,0	-1,0		1,0	-1,0			0,0			0,0
10.	Snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti	-18,4		-18,4	-18,4		-18,4	-19,3		-19,3	-19,3		-19,3
11.	Snížení sazby daně z příjmů právníků osob			0,0	-6,6		-6,6	-6,6		-6,6	-7,7		-7,7
12.	Navýšení základního kapitálu ČEB			0,0			0,0			0,0			0,0
13.	Zvýšení pojistného krytí EGAPu			0,0			0,0			0,0			0,0
14.	Změna zákona o pojišťování vývozu se státní podporou			0,0			0,0			0,0			0,0
15.	Fiskální impulsy podpory výzkumu a vývoje		1,8	-1,8		1,8	-1,8			0,0			0,0
16.	Snížení záloh na daně z příjmů	-20,0		-20,0	0,0		0,0			0,0			0,0
17.	Rozšíření uplatnění odpočtu DPH u osobních automobilů	-2,5		-2,5	-2,5		-2,5	-3,0		-3,0	-3,0		-3,0
18.	Odložení záloh u poplatníků s méně než 5 zaměstnanci	-19,0		-19,0	0,0		0,0	15,0		15,0	0,0		0,0
19.	Dotáční program na snižování energetické náročnosti budov			0,0			0,0			0,0			0,0
20.	Posílení dotačního programu PANEL		0,6	-0,6		0,6	-0,6			0,0			0,0
21.	Zvýšení výdajů na zajištění dopravní obslužnosti		3,2	-3,2		3,2	-3,2		2,0	-2,0		2,0	-2,0
22.	Zvýšení investic do dopravní infrastruktury ve vlastnictví státu pro oživení ekonomiky v roce 2009		7,2	-7,2		7,2	-7,2			0,0			0,0
23.	Garance a podpora úvěrů malých a středních podniků		2,1	-2,1		2,1	-2,1			0,0			0,0
24.	Přesun vybraných služeb do snížené sazby DPH	-1,4		-1,4	-1,6		-1,6	-6,4		-6,4	-6,4		-6,4
25.	Zrychlení odpisů v 1. a 2. odpisové skupině	0,0		0,0	-9,4		-9,4	-9,4		-9,4	-3,6		-3,6
Zákon o podpoře hospodářského růstu a sociální stability													
1.	Slevy pro zaměstnavatele na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	-18,0		-18,0	-18,0		-18,0	-18,0		-18,0	-18,0		-18,0
2.	Zvýšení slev na DPFO na dítě	-1,0		-1,0	-1,0		-1,0	-1,0		-1,0	-1,0		-1,0
3.	Zvýšení a prodloužení podpor v nezaměstnanosti		0,6	-0,6		0,6	-0,6		2,5	-2,5		2,5	-2,5
4.	Zvýšení přídavků na děti		0,2	-0,2		0,2	-0,2		0,6	-0,6		0,6	-0,6
5.	Zavedení šrotovného		0,0	0,0		0,0	0,0		2,5	-2,5		2,5	-2,5
Celkem				-107,5			-85,1			-58,6			-68,9

Pramen: MF

Podíl výdajů na HDP se ve srovnání s předchozím rokem zvýší o 3,9 p.b. na 44,2 % HDP. V jejich struktuře nedochází k výrazným změnám. Největší váhu na celkových výdajích veřejných rozpočtů dlouhodobě mají transfery obyvatelstvu včetně neziskových institucí (43,9 %). Jedná se především o mandatorní výdaje, realizované zejména státním rozpočtem. V jejich rámci představují nejvýznamnější podíl dávky důchodového pojištění, které tvoří necelých 50 % celkových transferů obyvatelstvu a neziskovým institucím. Jejich objem se vzhledem k vysoké citlivosti na demografický vývoj pravděpodobně v budoucnu nepodaří stabilizovat bez realizace komplexní důchodové reformy. Nejvýraznější překročení plánovaných výdajů lze očekávat u transferů příspěvkovým organizacím.

Dotace poskytované finančním institucím v letech 2005 - 2008 výrazně klesaly, což svědčí o tom, že výdaje spojené s transformací české ekonomiky postupně doznívají. Nicméně v letošním roce se očekává jejich meziroční zvýšení o 4,8 mld. Kč na 9,0 mld. Kč.

Meziročně lze předpokládat růst kapitálových výdajů, které se v roce 2009 zvýší o 5,9 %, přičemž investiční transfery porostou rychleji než pořízení investic. Jejich převážná část je realizována státním rozpočtem a Státním fondem dopravní infrastruktury.

Podíl salda běžné bilance¹³ na HDP se ve srovnání s rokem 2008 podstatně zhorší (o 6,3 p.b.) a přebytek se změní na deficit 3,4 % HDP. Dalším ukazatelem používaným pro hodnocení fiskální politiky je saldo primární bilance¹⁴, u kterého dojde k podobnému vývoji (meziroční zhoršení o 5,3 p.b.) a které v roce 2009 dosáhne -5,1 % HDP.

Ve srovnání s původními předpoklady ve schválené dokumentaci k Návrhu státního rozpočtu na rok 2009 se očekávané saldo veřejných rozpočtů bez čistých půjček rekordně zhorší o 208,1 mld. Kč; saldo pro fiskální cílení se zvýší o 214,6 mld. Kč. Schodek státního rozpočtu bez zahrnutí čistých půjček byl původně odhadován ve výši 34,0 mld. Kč. Podle aktuálních odhadů dosáhne upravený schodek

¹³ Běžná bilance představuje rozdíl mezi běžnými příjmy a běžnými výdaji.

¹⁴ Primární deficit je zde definován jako deficit bez čistých půjček očištěný o dluhovou službu (úroky, které jsou důsledkem politik minulých období).

státního rozpočtu 217,5 mld. Kč, což je o 183,5 mld. Kč více, než činil původní předpoklad. **Takto upravený deficit není shodný s deficitem prezentovaným v ostatních částech tohoto dokumentu. Vedou k tomu následující důvody:**

Do upraveného deficitu se promítá zejména vliv rezervních fondů. Původní odhad deficitu veřejných rozpočtů uvedený v Návrhu státního rozpočtu na rok 2009 vycházel z předpokladu neutrálního vlivu zapojování finančních prostředků rezervních fondů organizačních složek státu (dále OSS). V odhadu v rozpočtové dokumentaci tak nedošlo ani ke zlepšení, ani ke zhoršení deficitu veřejných rozpočtů, zatímco v aktuálním odhadu salda veřejných rozpočtů dochází v důsledku vlivu těchto operací ke zhoršení o 42,3 mld. Kč. Novela rozpočtových pravidel z roku 2008 upravuje zacházení s rezervními fondy. K reálným převodům už nedochází, místo nich na základě uspořené prostředků vznikají nároky na výdaje příštích let. Současně je vládě dána pravomoc snižovat nároky OSS. Nároky již nejsou v roce vzniku kryty převody do rezervních fondů, čímž dochází k nižší potřebě emise státních dluhopisů a díky tomu k úsporám vyplývajícím z nižších nákladů dluhové služby. Zapojování nespotřebovaných výdajů je limitováno zmocněním vlády ke snižování těchto nároků. O stavu a pohybu nároků z uspořené výdajů je vedena zvláštní evidence. Možnost vytvářet nároky však i nadále ztěžuje predikovatelnost konečných výsledků hospodaření veřejných rozpočtů.

Celkově jsou odchylky od původního záměru vlivem zhoršení ekonomické situace dosti značné a týkají se zejména příjmové strany státního rozpočtu. Celkové daňové příjmy včetně pojistného na sociální zabezpečení se budou vyvíjet zdatelně hůře (snížení o 158,5 mld. Kč) než předpokládal schválený rozpočet. Pokles ve srovnání se schváleným státním rozpočtem lze očekávat u daně z příjmů právnických a fyzických osob i u inkasa DPH a spotřebních daní. Naopak u nedaňových příjmů (zejména u příjmů z podnikání a vlastnictví) s největší pravděpodobností dojde k překročení inkasa o 12,3 mld. Kč.

Ve srovnání s rozpočtovou dokumentací lze u státního rozpočtu očekávat také vyšší výdaje (o 22,0 mld. Kč). K nejvýznamnějším odchylkám směrem nahoru pravděpodobně dojde u kapitálových výdajů (o 15,2 mld. Kč), u nákladů dluhové služby (o 10,3 mld. Kč) a také u transferů obyvatelstvu a neziskovým organizacím (o 9,7 mld. Kč). Naopak nejvýraznější pokles zaznamenají dotace ostatním podnikům.

Z výdajové strany veřejných rozpočtů je patrné, že doposud nebyla realizována její dostatečná restrukturalizace. V minulosti založené neudržitelné výdajové trendy vedly k růstu podílu mandatorních výdajů. Přijatá protikrizová opatření částečně přispěla k prohloubení tohoto vývoje.

Také ostatní subjekty veřejných rozpočtů dosáhnou podle aktuálních odhadů oproti původním předpokladům horšího výsledku hospodaření. K výraznému propadu by mělo dojít u hospodaření místních vlád (o 32,1 mld. Kč), státních fondů (o 8,9 mld. Kč) a veřejného zdravotního pojištění (o 8,9 mld. Kč).

7.2 Dluh veřejných rozpočtů

Úroveň dluhu veřejných rozpočtů trvale narůstá, jeho výši ke konci roku 2009 odhadujeme na 1 208,9 mld. Kč – tedy 33,3 % HDP. V roce 2009 dochází k meziročnímu zrychlení dynamiky růstu dluhu veřejných rozpočtů o 2,9 p.b.; meziročně bude činit 12,9 %.

Dluh veřejných rozpočtů je generován především deficitem státního rozpočtu, a proto má státní dluh v jeho struktuře nejvyšší váhu. Státní dluh roste rychleji než celkový dluh, dynamika jeho růstu se očekává ve výši 13,9 %. Z hlediska váhy se po státním dluhu na celkovém zadlužení nejvíce podílejí územní samosprávné celky. Ze státních fondů, jejichž očekávaný dluh bude i v roce 2009 relativně zanedbatelný, zůstává zadlužen Státní fond životního prostředí a Státní zemědělský intervenční fond. Zdravotní pojišťovny celkové zadlužení nezvyšují, jejich závazky vůči zdravotnickým zařízením nejsou součástí dluhu.

Z hlediska mezinárodního srovnání není úroveň celkového zadlužení ČR vysoká. Nebezpečím je však skutečnost, že jeho dynamika byla v posledních letech značně zpomalována inkasem privatizačních příjmů. Jejich vliv však slábne, a proto je jediným možným řešením zmírnění růstu deficitů veřejných rozpočtů, které jej generují, a ještě lépe pak trvalým dosahováním přebytků primární bilance.

Očekávané výsledky hospodaření jednotlivých subjektů veřejných rozpočtů a vývoj dluhu veřejných rozpočtů budou podrobněji popsány v sešitu Hospodaření veřejných rozpočtů, který je součástí dokumentace Návrhu zákona o státním rozpočtu na rok 2010.